Ára: 200 FORINT

74. évf. 23. szám 2019. december 15.
Kiszlév 17. 5780. כ"ה

ÚJ ÉLET

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

MOAJZ CUR...

Amikor a világ minden táján, zsidó otthonokban és közösségekben kigyúlnak a chanukkalángok, felcsendül egy dal, a Moajz cur, amely zsidóságunk legnépszerűbb vallási énekei közé tartozik.

Holofernész fejét levágó Judit alakjával díszített chanukija

Sokszor nem a tartalom és a dallam hatásából ered, ha egy ének meghódítja a lelkeket, és ezrek meg ezrek kincsévé válik. Előfordul, hogy énekben ölt testet egy ezrek és ezrek lelkéből való nagyszerű gondolat, és akkor szinte jelképpé válik az a dal, szájról szájra száll. A zsidó ember ott érzi a Moajz cur dallama mögött a történelmi emlékek hullámverését, saját múltjának, sorsának tükrözését. Az elnyomatás véres évszázadainak fájdalmát a makkabeusi győzelem emléke enyhítette, és ez ígérte a megváltást. Erővel szól e dalból a makkabeusok hősiessége, az üldözötteknek az elnyomók elleni harca, a hitükért, szabadságukért küzdőknek dicsőséges győzelme, és az isteni segítség ereje. Népszerűségét, szinte páratlan hatását egyaránt magyarázza történelmi levegője és zsidó érzést, reménységet gyújtó ereje.

A költemény szerzője, Mordecháj (ben Izsák) a 13. században élt, nevét a középkori minta szerint a versfőkben örökítette meg. Személyéről mást nem tudunk.

A költemény bevezető szavai a 46. zsoltár szellemében dicsőítik az Istent: *„Erős vár, segítségem szirtje, Téged illet a magasztalás.”* A költő vágyakozva könyörög a Szentély újjáépítéséért, és szinte elképzeli, hogy milyen boldogan énekli majd a templomavatás dalát. A következő versszakok a zsidó történelem egyes korszakait szólaltatják meg. A zsoltár szavaival (88,4) kiált fel a költő: *„bajjal telt meg a lelkem”*, amikor az egyiptomi szenvedésre emlékezik, de lelkesülten idézi a megváltást is. Isten szentélyt adott népének, de nem volt sokáig nyugalma otthonában, mert Babilónia fogságba hurcolta, és csekély híja, hogy el nem pusztult ott.

De Isten véget vetett Bábel uralmának, s hazatért a fogság népe. A perzsa korszakban Hámán a zsidók elpusztítására tört, de Isten megalázta gőgjét, és a bűnösnek az a sors jutott, amelyet az üldözötteknek szánt. Majd a makkabeusi küzdelmeket idézi fel a szerző, amikor falat és tornyot zúzva, templomot feldúlva törtek ránk a szír-görögök, de Isten csodát művelt a „liliom” gyermekeivel, és a bölcsek ennek emlékére nyolcnapos ünnepet rendeltek el. – Izráel megjelölésére a „liliom” az Énekek éneke hagyományos magyarázatából veszi eredetét. „Liliom tövisek között” (2,2). A liliom a makkabeusok jelvénye, fegyverükön és a makkabeusi pénzeken is látható. – A római üldözések emléke és a keresztes hadjáratok közvetlen átélése nyomán isteni igazságszolgáltatásért, megváltásért könyörög a költő, mert sokáig késik a segítség, és nincs vége a szenvedés napjainak. Micha próféta szavaival, a messiási remények kicsendülésével zárul a költemény.

Tisztán áll előttünk e vallásos dal történelemszemlélete. A múlt korszakain halad végig a költő, és közös vonásként mindegyikben a szenvedést és az isteni segítséget látja meg. Mint fény és árny egymást követik, úgy kíséri a fájdalom és a megváltás történelmünket is. A költő azonban nem szorítkozik ennek puszta megállapítására, vallásos szemléletéből ered, hogy a bajok okát az Istentől való elpártolásban látja. A múlt eseményeiben azonban nemcsak a szenvedést veszi észre, hanem a dicsőséget és hősiességet is, és ezt vigasznak érzi kora megpróbáltatásaiban.

Pávával díszített chanukija

A költemény öt, egyes kiadásokban hat versszakból áll. A hatodik versszak első három szava a középkori költemények gyakori záró akrosztichonját adja: Chazak, légy erős! A hatodik versszak több különböző szövegezésben maradt fenn (ez a mi imakönyvkiadásainkból is kitűnik). Így a kabbalista Jesája Horowitz, a Söné luchausz hábörisz szerzője (17. század) három ilyen szövegezést is idéz. – Davidson a héber költészetről szóló enciklopédikus művében úgy véli, hogy Mordecháj eredetileg hat strófát költött, de az utolsót, amelyben Istentől büntetést kért népe elnyomóira, békés szándékból elhagyta.

B. Krischner e pijjutban két vonatkozásban is a kor irodalmi hatását látja. Szerinte a rímpárok, a verselés külső formái a középkori német „minnesangokra” emlékeztetnek. Szerinte az egy kivétellel egyes számban szóló költemény a középkori individuális líra hatását mutatja.

A kölcsönhatásra való utalás még bővebb bizonyításra szorulna, de így is újabb adat arra, hogy a zsidóság mennyire magába olvasztotta környezetének, korának szellemi áramlatait.

Dallamáról sok vita folyt. Általában elfogadják, hogy zenéje a 15-16. században keletkezett, és német hatást tükröz.

A Moajz cur dallama évről évre sok ezer zsidó szívben gyújtja meg a történelmi tudat tüzét, és a makkabeusi szabadsághősök példájával irányt mutat a szabadság eszméjének szeretetére.

ráv

Pálmafákkal és oroszlánokkal díszített chanukija

Elképzelt zsinagógahomlokzatot idéző hátlapú chanukija

(Forrás: Toronyi Zsuzsanna, Zsidó Múzeum)

MEGHÍVÓ

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége tisztelettel meghívja Önt a 2019. december 15-én (vasárnap, 5780. kiszlév 17.) 10.00 órakor a Budapest VII., Síp u. 12. sz. alatti Díszteremben tartandó közgyűlésére.

Napirend:
Nyitóima
1. A Zsidóságért díjak ünnepélyes átadása
2. Elnöki tájékoztató
3. Reformzsidó közösségek (Bét Orim Reform Zsidó Hitközség Egyesület és Szim Salom Progresszív Zsidó Egyesület) társulási formájáról vita és határozathozatal (előadó: Heisler András)
4. Alapszabály-módosítási javaslat a Vezetőség 3/2019.11.26. sz. határozata szerint, vita és határozathozatal (előadó: dr. Kunos Péter)
5. A Mazsihisz történeti és társadalomtudományi műhelyének életre hívása a Vezetőség 2019.11.11. határozata tükrében (előadók: Heisler András és dr. Rosta Márton)
6. Alapítvány alapítására felhatalmazás a Rumbach Zsinagóga – Együttélés Háza vonatkozásában (előadók: Heisler András és dr. Rosta Márton)
7. A 2018. évi zárszámadás tárgyalása, vita és határozathozatal (előadók: dr. Kunos Péter és Paszternák Tamás)
8. A 2020. évi költségvetés tárgyalása, vita és határozathozatal (előadók: dr. Kunos Péter és Paszternák Tamás)
9. Különfélék
Záróima

Heisler András
elnök

dr. Kunos Péter
ügyvezető igazgató

MEGHÍVÓ

A Budapesti Zsidó Hitközség tisztelettel meghívja Önt a 2019. december 19-én (csütörtök, 5780. kiszlév 21.) 16.00 órakor a Budapest VII., Síp u. 12. sz. alatti Díszteremben tartandó közgyűlésére.

Napirend:
Nyitóima
1. Beszámoló a BZSH 2018. évi tevékenységéről és gazdálkodásáról – zárszámadás tárgyalása, vita és határozathozatal (előadók: dr. Kunos Péter, Paszternák Tamás)
2 A BZSH 2020. évi költségvetésének tárgyalása, vita és határozathozatal (előadók: dr. Kunos Péter és Paszternák Tamás)
3. A Számvevő és Számvizsgáló Bizottság körében alapszabály-módosítási javaslat tárgyalása, vita és határozathozatal (előadók: dr. Kunos Péter és dr. Rosta Márton)
4. A Számvevő és Számvizsgáló Bizottság tagjainak megválasztása
5. Különfélék
Záróima

Mester Tamás
elnök

dr. Kunos Péter
ügyvezető igazgató

9 770133 350099 19023

Megkezdődik az EGYÜTT program

Nagyon várt jó hírrel állunk a közösség elé: 2019. december 2-án megkezdődött a zsidó holokauszttúlélők második nemzedéke rászoruló tagjainak megsegítésére szervezett program.

A második generációt a vészkorszak következményeként sajátos egészségügyi és lelki terhek sújtják, ezért ez a csoport veszélyeztetett. Támogatásuk igénye már többször megfogalmazódott zsidó fórumokon. Végül 2018 decemberében a Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány (Mazsök) pályázatot írt ki a megsegítésükre.

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (Mazsihisz) és a Magyarországi Zsidó Szociális Segély Alapítvány (Mazs) **EGYÜTT** néven átfogó **programot** készített, hasznosítva mindkét fél tudását és infrastruktúráját, valamint az önkéntesek segítő szándékát. Ez alapja lehet a generáció folyamatos támogatásának. A két szervezet társulásán alapuló terv 76,3 millió forintot nyert a pályázaton a második generáció szociális, mentális és egészségügyi támogatására. Az erről szóló szerződés 2019 novemberében született meg.

Programunkra az ügyfélszolgálatainkon lehet jelentkezni, ahol munkatársaink segítenek a jelentkezési lap kitöltésében és átveszik a szükséges dokumentumokat. A sorállás elkerülése és a munka észszerű megszervezése érdekében időpontfoglalás szükséges. **Az érdeklődő vagy időpontfoglaló telefonhívásokat december 2-tól várjuk.**

Az első jelentkezési nap 2020. január 6., hétfő. Kérjük, hogy regisztrált jelentkezési napjáig szerezze be a szükséges iratokat.

Örömmel és bizakodva indítjuk útjára ezt a programot. Közösségünk második generációs tagjait kérjük, hogy forduljanak hozzánk bizalommal, a náluk idősebb vagy fiatalabb nemzedékeket pedig arra biztatjuk, hogy kísérjék figyelemmel a munkánkat és segítsék hozzátartozóikat az ügyintézésben.

Az EGYÜTT programról, a jogosultság és a rászorultság igazolásához szükséges dokumentumokról, a támogatásokról, az időpontfoglalásról, valamint a regisztrációról részletes ismertetés a **https://2gen.mazsihisz.hu** weboldalon található.

A WJLF Soá és Kereszténység Kutatóintézet nyilatkozata Kósa Lajos antiszemita kijelentéséről

Kósa Lajos, a vezető kormánypárt országosan ismert, élvonalbeli politikusa a Fidelitas (a Fidesz ifjúsági társszervezete) XVI. tisztújító kongresszusán, 2019. november 30-án, a legutóbbi önkormányzati választást és az ellenzéki összefogást értékelve többek között úgy fogalmazott, hogy „a nyilasok a neoliberálisokra szavaztak, [...] az antiglobalisták összeálltak a globalistákkal, [...] a nemzeti radikálisok átszavaztak arra a balliberális oldalra, aki [sic!] eddig mindig rárontott a magyar nemzetre, [...] az antifasiszták összeálltak az újnyilasokkal, a zsidók kénytelenek voltak – vagy lehet, jól is esett nekik – a nyilas vitézt megszavazni a Hajdú-Bihar megyei közgyűlésben, [...] Kulcsár Gergely[t], [aki] beleköpött a Duna-parti cipőkbe". (Megjegyezzük, a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat Közgyűlésének ez év október 24-i alakuló ülésén, amelyen Kósa Lajos személyesen is jelen volt, és meleg szavakkal köszöntötte az új önkormányzati testületet, a pontosan kétharmados többséget magáénak tudó Fidesz közreműködésével az egyik legjelentősebb bizottság, a Pénzügyi Bizottság elnökévé választották a Fidelitas-konferencián általa megnevezett jobbikost.)

Kósa Lajos szavai meggyalázzák az 1944-ben deportált és elpusztított debreceni és hajdúsági zsidóság emlékét, durván sértőek a hazai zsidóság egészére nézve, és megalázzák nemzeti közösségünket is.

Felszólalásában Kósa Lajos közvetlenül Hajdú-Bihar megye zsidó polgáraira utalt „csak", szavai azonban az antiszemita nyelvezet logikája szerint az országban élő összes zsidó honfitársunkra, és általában vehetően, mintegy karakterológiai jellemzőként, minden zsidóra is vonatkoznak. Kósa Lajos gondolatai azt üzenik ugyanis, hogy ilyenek a zsidók (mellesleg, honnan is tudja Kósa Lajos, hogy kik „a" zsidók, és hogy miként szavaztak?): erkölcs nélküliek és nemzetellenesek, akik ebbéli ármánykodásukban akár gyilkos ellenségük, a nácik szellemi örököseivel is kollaborálnak, és külön kéjjel segédkeznek a legaljasabb szellemiség érvényre juttatásában is.

A gyűlöletbeszédet a Fidesz kormánypárti politikusai és parlamenti képviselői eddig alapvetően a migránsokra, liberálisokra, baloldaliakra és a sorosozással, idegenszívűzéssel és nemzetárulásozással megjelölt arctalan-homályos ellenségekre irányították, a zsidókra azonban nem terjesztették ki. Kósa Lajos – nem mellesleg a nyers fajelmélet szellemében fogant – szavaival e határ átlépésére került sor.

Kósa Lajos előadásának szóban forgó részletét a jelenlévők, köztük a kormányelit szép számú képviselője, pisszenést sem hallatva fogadták, a végén pedig vastapssal nyugtázták a szónok felszólalását.

A miniszter időközben felemás módon bocsánatot kért kijelentéseiért a Facebookon. Elhangzott gondolatait „talán félreérthetőnek" minősítve, közleményében úgy fogalmazott, hogy „ha szavaimmal, megfogalmazásommal akár egyetlen magyar zsidó polgártársamat is megsértettem, úgy azért tőlük bocsánatot kérek". Kósa Lajos úgy gondolja, hogy tisztátalan lelkű megszólalása, afféle egyszerű káromkodásként, érvénytelenné tehető az esetnek belkörű zsidó üggyé alakításával. Téved. Zsidó származású testvéreink egyetemes söpredékké nyilvánítása ugyanis nem csak az ő arculcsapásukat jelenti, de azokét is, és bizonyos értelemben még inkább, akik szeretik Izrael leányait és fiait, és arcpirító szidalmazásukat egyszerre tekintik önnönmaguk elleni és a civilizált világ alapnormái elleni támadásnak.

Kósa Lajos felháborító szavait a Wesley János Lelkészképző Főiskola Soá és Kereszténység Kutatóintézete a leghatározottabban elítéli, különösen is gyalázatosnak tartva e szavakat a keresztény jelzővel hivalkodó pártállam vezető politikusától, és teljes szolidaritást vállal Ábrahám, Izsák és Jákob Istenének gyermekeivel, megalázott zsidó származású testvéreinkkel.

Csepregi András teológus
Iványi Gábor teológus
Kertai-Szabó Ildikó teológus
Majsai Tamás teológus
Nagy Péter Tibor szociológus

Volt egyszer egy vidéki zsidóság

Konferencia a Páva utcában

A vidéki zsidóság múltjáról, életéről rendezett konferenciát a Holokauszt Emlékközpont. Az előadások sajátos színét adta, hogy két olyan terület közösségeiről is szó esett, amelyek a háborúk előtti Magyarország – vagyis a magyar és vegyes lakosságú Kárpát-medence – területén, de a mai határokon kívül találhatók.

A Tatán dolgozó **Szűcs József** Komárom-Esztergom megye két igazán apró, bár a háború előtt már háromezer körüli lélekszámú települését, Kocsot és Mocsát választotta vizsgálódása tárgyául. Előadásának címe, a *Hűlt helyek* kettős magyarázatot kapott: a deportálások után alig-alig akadt visszatérő, ők sincsenek már köztünk. A múltat szinte nyom nélkül felszámolták. Mutatóban egy-egy ház még áll, Kocson két sírkő emlékeztet az itt élt zsidókra, Mocsán a temetőnek csak a helyét jelzi a légi felvétel. A kevés túlélő Budapesten bujkált, úgy maradt életben. Szűcs József tárgyilagosan összefoglalja az elfogyás további okait is: a helyiek városokba költöztek, csökkent a természetes népszaporulat, és sokan kikeresztelkedtek.

Valamivel szerencsésebb állapotokat rögzített **H. Noszek Magdaléna,** aki a mai Dél-Szlovákia magyarok lakta településein kereste a zsidóság kultúrlenyomatait. Nyomokat, hiszen a Felvidékről 136 ezer embert deportáltak. A Kárpátok alján fekvő sávban nagy zsidó közösség Pozsonyban, Zsolnán, Érsekújváron és Kassán élt. Az elnéptelenedett, de legalább megmaradt zsinagógákból többnyire kulturális tér lett. Eperjesen maroknyian maradtak zsidók. Kassa városa kapcsán felidézte, hogy innen vitték el a festő Feld Lajost, aki Auschwitzban lett „Mengele festője", ilyenként kapta parancsba, hogy grafikáin örökítse meg a halálba küldötteket. Az ő megrázó portréi dokumentálták „Auschwitz népe" egy sajátos rétegét.

Ipolyság lakóinak negyede vált üldözötté. Innen származik és élt mindent túl a legendás sebészprofesszor, Kulka Frigyes, a színész édesapja. A számos, már csak fényképen, régi képeslapon megcsodálható zsinagóga mellett vannak pozitív példák: a helyreállított komáromi Menház (az imaház ott sem maradt meg), Léva és Losonc – hívek híján – kulturális térként működő, művészeti iskolaként, koncertteremként hasznosított egykori temploma.

A tanulmány szerzője az identitásra is rákérdezett, hogy mi a haza számukra? A válaszban megfogalmazott többszörös (zsidó, magyar, pláne szlovákiai) önazonosság kristálytisztaságú: „A haza Izrael, de itt vagyunk otthon."

Kapusi Krisztián miskolci történész levéltári kutatást végzett a dualizmus kori város közösségvezetőinek nyomait keresve. A főrabbik és dájának személyei, illetve a vitáik megdöbbentően mai hangulatot idéztek fel. Ez az időszak volt az egyházszakadás kora, amikor az acélkemény konzervatívok a hagyománykövetés talajáról szinte kiátkozásig menő filippikákat mennydörögtek a nyitottabb szellemű rabbik felé. Miskolcon képesek voltak háborogni, hogy Fischmann rabbi új zsinagógájában a bima nem centrális. Itt kerül még elő az is, hogy szabad-e magyar nyelven magyarázni a hetiszakaszt. Miközben a valódi célt a kiváló hitszónok, Klein Mór veti fel: Legyenek tudós, magyarul beszélő izraeliták!

Nagyobb területet (Észak-Erdély) és szűkebb időszakot (1940–1944) vizsgált **Szalai Miklós** történész. Az ottani zsidóság három nagyvárosban élt jelentős számban, Kolozsvárott, Nagyváradon és Szatmárnémetiben. A bécsi döntést követő visszacsatolással az erdélyi magyar zsidó népességből hozzávetőleg 150.000-en kerültek magyar igazgatás alá, míg kb. 40.000 maradt a román közigazgatás alatt. A vegyes népességű terület feszültségeit a zsidók többszörösen élték meg, mert őket a románok mindkét minőségükben is ellenszenvvel figyelték. A bécsi döntést megelőző osztozkodásban komoly szerep jutott a konzervatív Teleki Pálnak. Az előadás az ő munkásságát elfogulatlanul, ám kritikával elemezte, hogyan jut el az „idegentest-koncepció" a folytatáshoz, vagyis ahhoz, hogy az erdélyiekre rátelepülő „óhazai" (anyaországi) adminisztráció az ottani zsidótörvényeket is „túllihegi".

A cionizmus az értelmiség mozgalma maradt – a nagy tömegek inkább a szigorú vallásossághoz való ragaszkodás formájában őrizték meg zsidó identitásukat. A magyarországi helyzettel ellentétben Erdélyben mindösszesze néhány neológ hitközség létezett a nagyobb városokban, szemben a több mint nyolcvan ortodox közösséggel. Az ortodox zsidók jelentős része jiddis nyelven is beszélt.

Mára utaló következmény is kiolvasható Szalai előadásából: Joel Teitelbaum szatmári rebbe sajátos anticionista teológiája Izrael Állam megalakulása (1948) után a jeruzsálemi ultraortodox közösség ideológiája lett...

Vörös István Károly a pécsi–baranyai zsidóság holokausztbeli veszteségeit összegezte. Az 1941 és 1950 közötti népesség számszerű vizsgálata kimutatta, hogyan csökkent az összességében kb. hatezres (megyei és városi) zsidóság hozzávetőleg tizedére. Mindaz, ami végbement, semmivel nem indokolható. A mohácsi elköteleződésű, de a pécsi Leőwey Klára Gimnáziumban tanító szerző megfogalmazásával „értelem nélküli történés" volt, ezt adta előadása címéül is.

Szarka Lajos a keszthelyi zsidóságról szóló tanulmányában 1699-től, a legelső zsidó mészáros betelepülésétől követte a zsidó közösség növekedését, számbeli és anyagi gyarapodását, a 19. századi integrálódást, majd az első világháborút követő, több lépésben végrehajtott kirekesztést. Nem kizárólag a hűvös, tényeket felsorakoztató összefoglalás volt a legmegrázóbb, hanem annak az újságcikknek a részlete, melyet az Ébredő Magyarok Egyesületének helyi csoportja tett közzé, és benne érvanyaguk a régi előítéletek mellett új közgazdasági és faji érvekkel egészült ki.

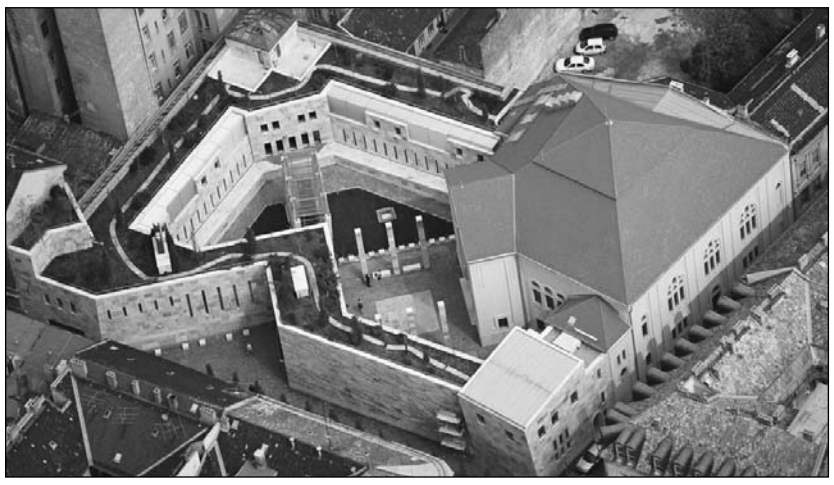

A Páva utcai Holokauszt Dokumentációs Központ és Emlékhely

Nem lenne teljes a Keszthelyről alkotott kép Hévíz említése nélkül. A településnek mind kiépítésében, mind üzemeltetésében jelentős volt a zsidóság szerepe. A tanulmány vaskos fejezetben foglalkozik a híres látogatókkal. Csak említésképpen: a zeneszerző Goldmark Károly, a kormányozható léghajóval nevet szerző Schwarz Dávid, a szépségkirálynő Simon Böske, a színész Básti Lajos, az 1956-os mártír Földes Gábor színész-rendező és a Schulhof testvérek, akik a fürdőváros legendás kutató- és gyakorló orvosai voltak.

Heller Zsolt debreceni etnográfus egy különös fogalom köré csoportosította mondanivalóját: a zsidó mészárosok tevékenységének köszönhetően elkészült a közismert helyi kolbászfélének „kóser debreceni páros" nevű, aggály nélkül fogyasztható változata. Ő is elvégezte a múlt összefoglalását a reformkortól, de a debreceni sajátosságokról említett részletek voltak különösen érdekesek. Zsidók a 19. századi mezővárosban árulhattak, de nem éjszakázhattak, ezért a település határán túl, a mai Monostorpályi út mentén (a „koleratemető" mellett) telepedtek meg. A század derekán ott épült rituális fürdőjük, ami utóbb közfürdő lett. Ide fogadó is épült, melyben imaterem kapott helyet. Nagyon tömörítve: rabbijuk, Sichermann Ignác honosította meg az alföldi (nyírségi) dohánytermelést, az itteni zsidóság tette bortermelésével naggyá Mádot. És a szerző felidézte a modern kor egyik közismertté vált alakját is. Az 1921-ben alapított Zsidó Gimnázium igazgatója Kardos Albert volt – az ő személye volt a „holtig debreceni" Szabó Magda Abigéljében a(z egyik) minta Kőnig tanár úr figurájához.

Jakab Attila történész, az emlékközpont munkatársa, a konferencia szervezője *Önsorsrontó pusztítás* című előadásában felhívta a figyelmet a holokauszt egy kissé háttérbe szorult aspektusára: a társadalomtörténeti következményekre. Szerinte ezt a gazdasági dimenzióval együtt kellene vizsgálni. Ahogy fogalmazott: a tágabban értelmezett magyar nemzetnek és a szűkebb magyarországi társadalomnak az elmúlt 150 éves történeti röppályája döntően az önsorsrontó döntésekről szól.

A folyamat Horthy hatalomra jutásával kezdődött. Ahhoz, hogy a dualizmus kori elit, az arisztokrata és a dzsentri réteg felmenthesse magát az elveszített első világháború felelőssége alól, hogy mentesüljön a meg nem oldott nemzetiségi és társadalmi problémákkal való szembenézés szükségessége alól, magyarázatot és felelőst keresett és talált is a történtekre. Ekkor jelent meg a zsidó (pontosabban a judeobolsevik) az ideális bűnbak szerepében.

Az 1920-as numerus clausus az izraelita felekezetet kvázi nemzetiségi alapon vette számításba. Ezzel lezajlott a *figyelemelterelés* a társadalmat feszítő problémákról, és ebből értelemszerűen következett a *felelősségáthárítás*.

Az ezt követő lépések, a további zsidótörvények és a deportálások eredményei közismertek. „A vidéki zsidóság 1944-ig szerves részét képezte az egyes települések, régiók, maga az egész ország gazdasági és társadalmi szerkezetének. Fontos szerepet játszottak a kulturális életben, és szerves részei voltak a polgárinak nevezett társadalmi rétegnek. 1944 májusa és júliusa között – gyakorlatilag jó két hónap leforgása alatt – a magyar vidék gazdasági és társadalmi szerkezete részben vagy egészben megváltozott: százezrek tűntek el belőle."

Gidó Attilának *A holokauszt mérlege* című, az észak-erdélyi zsidósággal foglalkozó tanulmánya olyan konklúziókat von le, melyek kivetíthetők egész Magyarországra: az 1946-os állapotokat a zsidók körében csalódásérzés, hazatérés utáni létbizonytalanság, ellenséges közhangulat jellemzi, melyek következménye, hogy sokan nem az újrakezdésben, hanem a kivándorlásban gondolkodnak.

A további helytörténeti kutatások esetleg arra is választ adhatnak, hogy a magyar holokauszt a második világháborút követően miképpen járult hozzá a határon túli magyarság meggyengüléséhez.

A konferencia tanulmányai a Holokauszt Emlékközpont gondozásában, kötetté formálva fognak teljes terjedelemben megjelenni.

Bedő J István

Niedermüller Péter: zsidó honfitársaink tragédiája a magyar történelem legsötétebb időszaka

Zsidó honfitársaink tragédiája mindannyiunk tragédiája, a magyar történelem legsötétebb időszaka – jelentette ki Niedermüller Péter (DK) erzsébetvárosi polgármester Budapesten, a 75 éve felállított pesti gettó évfordulója alkalmából tartott megemlékezésen.

Niedermüller Péter a VII. kerületi egykori gettó területén lévő Klauzál téren, az önkormányzat megemlékezésén azt mondta: nem elég csöndben emlékezni, hangosan el kell mondanunk, mi az, ami 1944–45 telén Budapesten történt.

El kell mondani, hogy itt, a Klauzál téren, ahol ma már gyerekek játszanak, fociznak, több ezer ember vesztette leírhatatlan körülmények között az életét. El kell mondani, hogy „ez a tér nem egyszerűen egy tér Budapesten, hanem ez a tér a halál, a pusztulás, az embertelenség tere” – fogalmazott.

Niedermüller Péter hangsúlyozta: gyermekeinknek és unokáinknak azt is el kell mondanunk, hogy a gyűlölet és a gyűlölködés, a másik ember megbélyegzése és kirekesztése, az emberi méltóság sárba tiprása, az elszabadult indulatok, az ellenségképek gyártása, az idegengyűlölet beláthatatlan következményekkel járhat, ahogyan az 1944–45 telén Budapesten is történt.

Fotó: Mónus Márton/MTI

Egy társadalmat, egy demokráciát mindenekelőtt az minősít, ahogyan a kisebbségekkel, a másként gondolkodókkal, a mással bánik – mondta a polgármester, hozzátéve: egy nemzetet nem az egyformaság, nem az „egy vérből valók vagyunk” mítosza, hanem sokkal inkább a sokféleség, a sokféleség tiszteletben tartása tesz naggyá és erőssé. Ezt különösen határozottan kell mondanunk ma, amikor az antiszemitizmus megint terjed Európában – hangoztatta.

Niedermüller Péter lesújtónak nevezte, hogy „vannak az országban magukat történésznek gondoló emberek, akik szerint a zsidók Kamenyec-Podolszkijba deportálása idegenrendészeti eljárás volt”. Lesújtó az is, hogy vannak, akik szobrot állítanak a nyíltan antiszemita Prohászka Ottokárnak és Nyírő Józsefnek, vagy éppen annak a Kornis Gyulának, aki szerint a zsidóság megrontotta a magyarság szellemét – emelte ki.

A polgármester szerint meg kell mutatnunk, hogy volt és van egy másik Magyarország, amely érzi a múlt bűneinek a terhét, érzi a felelősségét a múltért, de a jövőért is.

Niedermüller Péter emlékeztetett: az akkori kormány 1944. november 18-án közölte a Zsidó Tanács képviselőivel, hogy gettóba kell vonulniuk a zsidóknak, és november 29-én napvilágot látott a belügyminiszteri rendelet a gettó létrehozásáról Erzsébetvárosban. December 10-ére az egész gettónak kijelölt területet lezárták a nyilasok. A következő hónapokban sok tízezer zsidó honfitársunk élt és halt meg rettenetes körülmények között a gettóban – mondta a polgármester.

A megemlékezésen *Kardos Péter* főrabbi a meggyalázottakért, a megkínzottakért, a megszégyenítettekért és a meggyilkoltakért mondott imát. Ezt követően a jelenlévők – köztük *Karácsony Gergely* főpolgármester és *Heisler András,* a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének elnöke – gyertyákat gyújtottak és elhelyezték a megemlékezés köveit.

atv.hu/MTI

Del Medico Imre és egy korszak halálára

Meghalt minden idők legtöbbet publikáló sajtólevelezője, Del Medico Imre, aki apai ágon keresztény, anyai ágon zsidó családból származott, s akinek több rokonát Auschwitzban gyilkolták meg. Halálával nemcsak életműve zárult le, hanem a nyomtatott sajtó azon korszaka is, amikor olvasó és újság egymásban voltaképpen társra lelt. Az internet már más világ – tudta ezt Del Medico Imre is, aki soha nem írt online lapnak olvasói levelet.

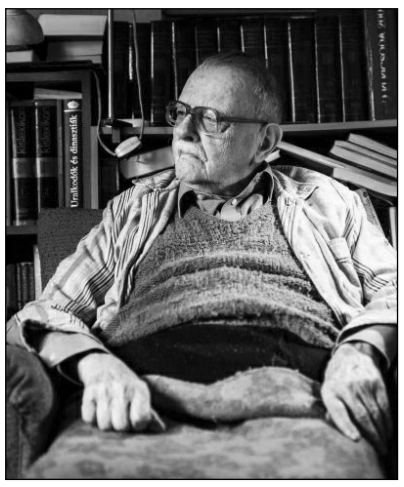

Jól sejtette: neve elsőre érdekes hangzása miatt ragadt meg az ember fejében. De ha egyszer is elolvastuk Del Medico Imre észrevételét, hozzászólását, hibaigazítását valamely cikkünkhöz, s fejet hajtva tudása előtt igazat adtunk neki, onnantól kezdve tudtuk: nem jól csengő álnév mögött „garázdálkodik” valaki a rivális rovatból, hanem egy széles látókörű, okos ember jelzi, hogy valamit elrontottunk.

A kilencvenes években gyakran előfordult, hogy cikkírás közben az ember azon kapta magát: jó-jó, de mit fog ehhez szólni Del Medico Imre?! Majd átolvasta a szerző a készülő anyagot még egyszer, és vörösödő füllel húzta ki a még időben észrevett pontatlanságot.

Nem túlzás, hogy a halála kapcsán sok lap azt állítja: fogalommá lett a neve. Igen, fogalom volt, de egyúttal kolléga is – habár soha nem volt „igazi”, azaz professzionális újságíró. De ha valahol meghirdettek egy olvasószerkesztői állást, és elképzelték, hogy milyennek kellene lennie az ideális olvasószerkesztőnek, akkor a szerkesztőségben természetesen mindenkinek azonnal Del Medico Imre neve jutott eszébe. Több tízezer levelet írt különböző nyomtatott lapoknak, s mivel indigóval gépelt, a másolatokat megőrizte. Hatalmas archívum állt így össze, amelynek jelentős része már levéltárban, könyvtárban van.

Kilencvenhat évesen halt meg, már igazán nem sok hiányzott a százhúszhoz. Elment ugyan, de emléke velünk marad – fakadjon áldás belőle.

Kácsor Zsolt

A Pozsonyi úti református templomban adta át az Élet Menete Alapítvány az idei Kézdy-György-díjakat. Közreműködött a Szent Efrém férfikar, valamint Sümegi Eszter, Klein Judit, Dés László, Fellegi Balázs és Neumark Zoltán.

A díjazottak: a Tünet Együttes, Szabó Réka, Fahidi Éva és Cuhorka Emese, továbbá a Múlt és Jövő Alapítvány, azaz Fenyő Ágnes és Kőbányai János, valamint Nádel Tamás.

Rabino Dr. Esteban N. Veghazi z”l

(Gyöngyös, 1923 – Santiago de Chile, 1999)

Prof. dr. Végházi István főrabbi – Schweitzer József főrabbi kortársa és barátja, Raj Tamás főrabbi és sokak tanára – 20 éve, 1999 novemberében Santiago de Chilében fejezete be földi pályafutását, széles körű vallási, közösségi és tudományos munkásságát. Temetésén több százan vettek részt, közöttük magas rangú állami vezetők.

Egy igen mozgalmas és tartalmas életútra emlékezünk.

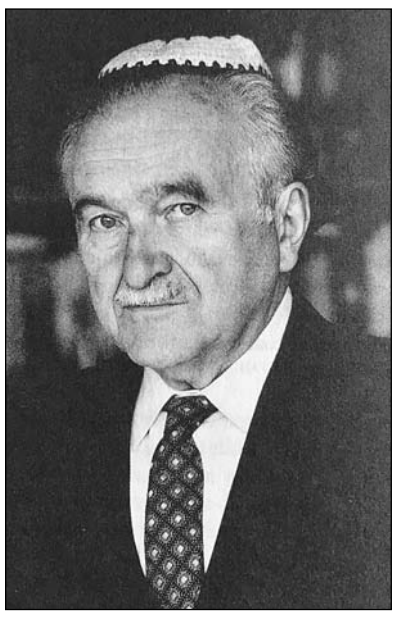

Végházi (Weinfeld) István Gyöngyösön született 1923. december 24-én. Dr. Feigl L. H. főrabbi és dr. Jakab Jenő rabbi tanítása, példaadása nyomán választotta pályáját, követve ezzel anyai nagyapja, Klein Farkas rabbi élethivatását. 1937-től Budapesten az Országos Rabbiképző Intézetben tanult, 1946-ban a Budapesti Tudományegyetemen ókori történelemből és archeológiából doktorált. A második világháborút Budapesten élte túl, a soában szüleit és szinte egész családját elvesztette.

Gaál Bertalan műépítész unokájával, Steiner Anikóval 1945-ben házasodtak össze. Egész életükben felelősségteljesen és fáradhatatlanul munkálkodtak az egyének, a közösségek és az egész világ sorsának jobbra fordításáért. Anikó férje gazdag vallási-közösségi és tudományos munkásságát haláláig elhivatottan gondozta.

Végházi Istvánt 1949-ben avatták rabbivá. Hivatását Győrben, Debrecenben és a budai Frankel Leó úti zsinagógában töltötte be, ott gyermekeit Kardos Péter főrabbi, akkor rabbiképzős hallgató tanította a talmud-tóra foglalkozásokon. Professzorként tanított a rabbiképzőben, emellett főtitkárhelyettese volt a Magyar Izraeliták Országos Képviseletének.

1962-ben a politikai üldözések elől családjával Dél-Amerikába ment. Elfogadta a brazíliai Belo Horizonte-i hitközség meghívását, s röviddel ezután Minas Gerais állam főrabbija lett. Két évig Brazíliában tevékenykedett, majd Argentínába költözött, ahol Buenos Aires legnagyobb közösségének hitéletét vezette. Később Kolumbiában, utolsó 20 évében pedig Santiagóban, Chilében töltötte be szent hivatását.

Dél-Amerikában neves tudományos és közéleti személyiségként folytatta oktatói pályáját. A Buenos Aires-i Latin-amerikai Rabbiképző Szeminárium vezető tanára, történelemprofesszora volt, tanított chilei, kolumbiai egyetemeken, akadémiákon. Vezető tisztséget töltött be a B’nai B’rith dél-amerikai csoportjában, többek között a keresztény–zsidó párbeszéddel foglalkozó szekció elnöke volt. Nemzetközi igazgatója volt a Chilei Tudományos Társaságnak, a Chilei Történelmi és Földrajzi Társaságnak, valamint alelnöke a Chilei–Magyar Kulturális Egyesületnek. Konferenciákat szervezett kulturális és akadémiai intézményekben, népszerű előadóként a kontinens sok pontján megfordult. A magyarországi és európai történelem iránti érdeklődését egész életében megőrizte, széles körű irodalmi, tanítói, vallásbölcseleti munkásságának részeként megannyi könyv szerzője. Ezekből kiemelve, néhány magyar nyelven megjelenésre váró, hiánypótló, különleges kötet és publikáció címe: A zsidó élet tizenhét évszázada Magyarországon (Santiago, 1982), A zsidóság hozzájárulása a nyugati civilizációhoz (Santiago, 1995), Zsidóságról keresztényeknek és a zsidó–keresztény kapcsolatokról mindenkinek (Santiago, 1991), A Popol Vuh és a Biblia (Buenos Aires, 1970), a Chilei–Magyar Kulturális Egyesület elnökével, vitéz Karakay Istvánnal közösen írt tanulmánya, A tűzből kimentett kódex – a magyar nép mitológiája és eredete (Santiago, 1996).

A felvilágosítást tartotta az antiszemitizmus elleni küzdelem legfontosabb módjának. Rabbiként, egyetemi tanárként és számos könyv szerzőjeként zsidó és nem zsidó oktatási és tudományos intézményekben elhivatottan igyekezett megismertetni múltunkat és vallásunkat, képviselve, hogy saját személyes feladata is mindent megtenni annak érdekében, hogy a múlt borzalmai meg ne ismétlődhessenek! Soha nem azt kérdezte: „a soában miért haltak meg a többiek?”, hanem azt, hogy „ő miért maradt életben?” Válaszképpen egész életét állította példaként elénk.

Unokája, Silvána, aki ma családjával Izraelben él, örömmel gondol a nagypapájával közös szombati sétákra, és ahogy 20 évvel ezelőtt írta, nagyapjára úgy emlékezik, mint „a közéletben járatos, a világ vallásai és kultúrái iránt érdeklődő, nyitott, modern felfogású rabbira, aki – többek között – a dalai lámával és a pápával is kapcsolatban állt”.

Zichrono livráchá! Emlékéből fakadjon áldás!

Buenos Airesben élő gyermekei, Végházi Judit és András és Budapesten élő unokahúga, F. Merényi Ágnes

***

Kiváló mesélő

Mesélik, hogy egyszer egy híres Nobel-díjas író, aki remek mesélő volt, leült dolgozószobájában az íróasztala mellé, ami egy közeli parkra nézett. Egyszer csak észrevette, hogy a parkban egy csapat gyerek játszik. Futballozás közben egyre hangosabban kiabáltak, egészen addig, míg a nagy zaj miatt az írónak félbe kellett hagynia munkáját. Úgy döntött, lemegy a parkba. Odament a gyerekekhez, és szépen megkérte őket, hogy menjenek távolabb nyitott ablakától. A gyerekek meg sem hallották szavait, és tovább folytatták a játékot.

Az író végül úgy döntött, cselhez folyamodik. Azt mondta a gyerekeknek, hogy nagyszerű hírt hozott: a piacon, a város másik végén, egy árus ingyen osztogatja a friss gyümölcsöket.

Amint a gyerekek ezt meghallották, azonnal abbahagyták a játékot, és szaladtak a piacra. Útjuk során találkoztak más gyerekekkel, és amikor azok megkérdezték tőlük, hova szaladnak, elmesélték nekik is a hírt, amit hallottak. Természetesen a többiek is szaladni kezdtek, remélve, hogy ők is kaphatnak az ingyengyümölcsből.

A felnőttek, látva a gyerekek futását, szintén futni kezdtek, nehogy lemaradjanak a gyümölcsosztásról.

Amikor az író látta, hogy szinte az egész város szalad a piac felé, ő maga is futni kezdett, arra gondolva, hogy ha mindenki szalad, igaz lehet, hogy gyümölcsöt osztanak.

E történet is mutatja, hogy egy mesélő akkor igazán kiváló, ha ő maga is elhiszi meséje igazságát.

(Részlet dr. Végházi István: Tanulságos mesék és példázatok című könyvének Bevezetőjéből. A könyv Raj Tamás főrabbi gondozásában, a Makkabi Kiadónál jelent meg 2009-ben.)

Magyarország a legantiszemitább országok között Európában

A Rágalmazásellenes Liga legújabb felmérése szerint Lengyelország, Ukrajna mellett Magyarországon a legmagasabb a lakosság antiszemitizmusra való hajlandósága. Szerintük az antiszemitizmus erősödésében a kormány Soros-ellenes kampányának is szerepe van.

A New York-i központú Rágalmazásellenes Liga (ADL) újabb felmérést készített, hogy megismerje az egyes országok lakosságának antiszemitizmusra való hajlandóságát. Míg azonban a korábbi kutatások 100 országra terjedtek ki, addig a mostaniba csak a következő 18, zömében európai ország fért bele: Argentína, Ausztria, Belgium, Brazília, Dánia, Dél-Afrika, Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Kanada, Lengyelország, Magyarország, Németország, Olaszország, Oroszország, Spanyolország, Svédország és Ukrajna.

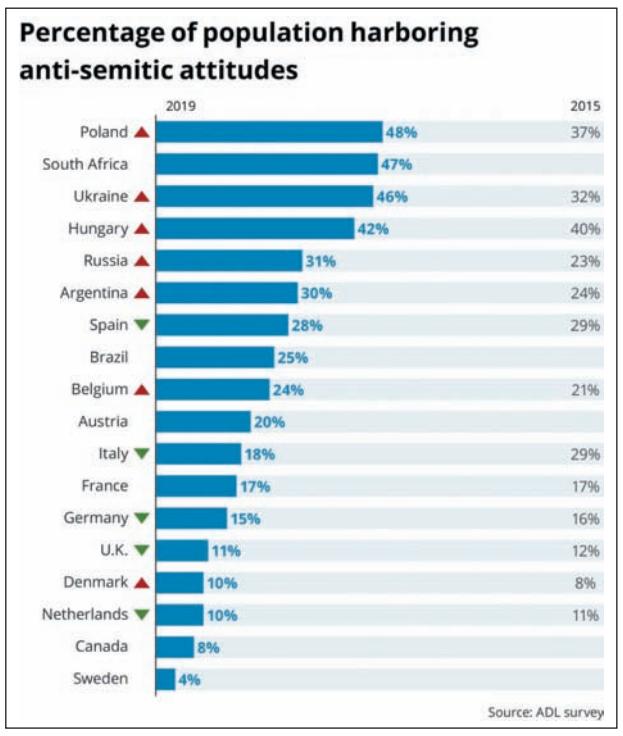

Az ADL szerint azért ezeket az országokat választották, mert egyrészt itt él nagyobb létszámú zsidó közösség, másrészt pedig az előző felmérések alapján ezekben az országokban volt magas szintű az antiszemitizmus. Ezúttal a közel-keleti és az észak-afrikai országokat nem vizsgálták.

Az eredmény alapján az európaiak negyede ért egyet valamilyen antiszemita sztereotípiával. A vizsgáltak között a legantiszemitább országok Lengyelország (a lakosság 48 százaléka vallott antiszemita nézeteket), Dél-Afrika (47 százalék), Ukrajna (46 százalék) és Magyarország (42 százalék) lettek.

Az ADL jelentésében összehasonlította a mostanit a 2015-ös felméréssel, és lehetséges okokat is megemlített a változásra. Lengyelországban, ahol 11 százalékos emelkedést mértek, a zsidók kárpótlásának ügyét és a kormány azon törekvéseit emelték ki, amellyel megpróbálják jelentéktelennek beállítani a lengyelek holokausztban játszott szerepét. Dél-Afrikában az erősen jelen lévő Izrael-ellenes BDS-mozgalmat említik, a 14 százalékos emelkedést mutató Ukrajnában pedig azt, hogy mind az elnök, mind pedig a miniszterelnök zsidó származású.

Magyarországon csak kismértékű, kétszázalékos emelkedést mértek. Kiemelték viszont a magyar kormány Soros-ellenes kampányát mint lehetséges okot a növekedésre.

A legalacsonyabb arány Svédországban született, itt a lakosság négy százalékánál találtak antiszemitizmusra való hajlandóságot. Az Egyesült Királyságban pedig, ahol tavaly rekordszámú volt az antiszemita támadások száma, csak a lakosság 11 százalékát találtak antiszemitának.

A felmérésben hat nyugat-európai ország esetében azt is megvizsgálták, hogy milyen hatása volt az antiszemita attitűdre a 2015 óta érkezett nagyszámú muszlim bevándorlónak. A felmérés szerint a Belgiumban, Britanniában, Franciaországban, Németországban, Olaszországban és Spanyolországban élő muszlimok körében nagyobb arányú volt az antiszemitizmusra való hajlandóság a teljes lakossághoz képest. Ugyanakkor sokkal valószínűbb, hogy kapcsolatot teremtettek zsidókkal és jobb véleményük volt Izraelről, mint a Közel-Keleten és Észak-Afrikában élő muszlimoknak.

Kibic

Leszedte az Amazon az auschwitzi haláltáboros karácsonyfadíszeket

Az Auschwitzi Emlékmúzeum tiltakozásának hatására az Amazon webáruház több, a karácsonyi szezonban árusított ajándéktárgyat is levett a kínálatából. Ezeket külső partnerek árulták az Amazon piacterén.

A múzeum felháborodott reakcióját olyan árucikkek váltották ki, mint a haláltáboros kerámia karácsonyfadísz „Krakkó, Lengyelország” felirattal:

illetve felirat nélkül, de harang alakú díszen:

az ugyanezzel a képpel díszített sörnyitó hűtőmágnes:

és az Auschwitz II-Birkenau haláltábor vasúti kapujával díszített fadísz. De létezik szerelmi zálognak kinéző bizsu is, valamint vagonos karácsonyfadísz:

és haláltáboros-őrtornyos egérpad.

Ezek a kerámia fadíszek egyébként egy szuvenírsorozat részei, amiket a világ legkülönbözőbb városainak ismert épületeiről készült fotók díszítenek. A gyártó egy Jollin Travel Gifts nevű cég.

Miután az emlékmúzeum több twitben is beszámolt a morbid árucikkekről, az Amazon gyorsan eltávolította azokat az oldaláról, a CNN-nek pedig azt nyilatkozták, hogy minden elárusító partnerüknek be kell tartania a piactér szabályait, aki pedig megszegi ezeket, azokkal szemben fellépnek, és végső büntetésként akár teljesen ki is zárhatják őket az oldalon való árusításból. Ebben az esetben – egyelőre – csak magukat az árucikkeket szedték le, az eladók maradhattak.

Szily László/444

Egy ritka zsidó betegség nyomában

A Gaucher-kór

Ritka betegségnek számít minden olyan kórkép, mely 2000 emberből kevesebb mint 1 főt érint. A Gaucher-kór (ejtsd gosé) is ilyen. Leggyakrabban askenáz zsidók között fordul elő, és napjainkban már egy vértesztből megállapítható, hogy valaki e kórban szenved-e vagy sem. A vizsgálat Magyarországon is ingyenesen elérhető, azonban a vérminta kiértékelése Bécsben történik.

Kezdjük történetünket az elején. Léteznek olyan megbetegedések, melyek a zsidó népesség körében fordulnak elő gyakrabban, mint például a cisztás fibrózis vagy a Tay–Sachs-kór. Az askenáz zsidók körében három ritka betegség jelenik meg jellemzően: a Bloom-szindróma, az Alport-szindróma és a Gaucher-kór. Az első kettő sokkal súlyosabb, mint a mostani cikk témáját adó tünetegyüttes. A Gaucher-kór egy enzimhiányos genetikai megbetegedés. Jeleire elsőként egy francia orvos, Philippe Gaucher lett figyelmes, aki 1882-ben doktori disszertációjában írt róla első ízben. Összefüggést látott egy nagyszülő és unokája halála között: mindkettőjük lépe nagyobb volt a kelleténél (a nagyszülő 60 évesen, míg unokája 30 évesen halt bele a betegségbe). 1905-ben egy Brill nevű orvos már a ma ismert nevén említette a betegséget, majd az enzimhiányt Brady és kollégái fedezték fel 1965-ben. Később, 1981-ben, a kódoló gént Ginns és munkatársai azonosították. Barton 1990-es úttörő cikke után pedig az első, eredményes enzimpótlásra is sor került. A betegség ugyan nem gyógyítható, de tünetmentes, teljes életét élhet a kórban szenvedő páciens infúziós, illetve pár éve gyógyszeres (mindennapos) kezelés segítségével. A terápia, illetve a diagnosztika hazánkban is térítésmentesen elérhető.

Philippe Gaucher

Mik a tünetek, és hány embert érint a betegség?

A Gaucher-kórban szenvedők tüneteit az okozza, hogy szervezetükben zsírszerű anyagok halmozódnak fel, jellemzően lépükben, májukban, csontjaikban. A leggyakoribb tünetek közé tartozik a krónikus fáradtság, a végtagfájdalom, a gyakori csonttörések, a megnagyobbodott has (a lép és a máj megnövekedése miatt), különböző vérzések (pl. íny, orr), vérszegénység, a vérlemezkék számának csökkenése, valamint gyermekkorban fejlődéslemaradás. Mivel ritka betegségről van szó, így nagyon kevés orvos ismeri. Továbbá első körben mindig a gyakori betegségeket vizsgálják.

A Gaucher-kór 40-60.000 emberből egyet érint, az askenáz zsidóknál viszont ez az arány 1 a 850-hez. Miért van ez így? Mint minden zárt társadalom, csoport esetében, így az askenáz zsidóknál – főleg amíg jellemzően csoporton belül házasodtak – sem volt ritka a rokonházasság még pár száz évvel ezelőtt (gondoljunk a másod- vagy harmad-unokatestvérek között kötött frigyekre). A rokonházasság eshetősége és a zárt csoport két olyan tényező, mely hozzájárul ahhoz, hogy egy-egy genetikai megbetegedés felüsse a fejét a közösségben.

Az ilyen jellegű megbetegedéseknél beszélhetünk hordozókról, betegekről, és olyanokról, akik nem érintettek. A következőkben megpróbáljuk modellezni az öröklődési arányokat (négy gyermek születésével számolva). Amennyiben a házastársak közül az egyik fél hordozó és a másik nem, úgy nagy valószínűséggel két gyermek hordozó lesz, kettő pedig nem. Abban az esetben, amikor az egyik fél Gaucher-kórban szenved, a másik nem, mind a négy gyermek hordozóvá válik. Két hordozó frigyéből született négy gyermekből két hordozó, egy beteg és egy nem beteg fog születni. Végül pedig amikor egy Gaucher-beteg és egy hordozó kapcsolatából születnek utódok, kettő hordozó és kettő beteg gyermek fog születni.

Izraelben és az Amerikai Egyesült Államokban már magzati korban rutinvizsgálatnak számít a betegség tesztelése, illetve a házasulandó, gyermekvállalás előtt álló felek betegségre való hajlamának vizsgálata.

Hazai helyzet – a betegségismertetés fontossága

Hazánkban egy nagyon lelkes csapat járja a zsidó közösségeket. Három rövid előadáson keresztül ismertetik a Gaucher-kórt. Az első részben egy hebraista, *Bartha Bianka* mesél arról, hogy kik is az askenáz zsidók. A második előadáson *Wollák Zsuzsanna,* a Szent János Kórház vezető dietetikusa beszél az egészséges táplálkozásról. Végül, de nem utolsósorban, *dr. Csacsovszki Ottó,* a Délpesti Centrumkórház Hematológiai és Őssejt-transzplantációs Osztályának orvosa ismerteti a betegség tüneteit, vizsgálatát, kezelési módját. Csacsovszki doktor felhívja a figyelmet, hogy akkor érdemes a betegség fennállására gyanakodni, amennyiben legalább három tünetet észlelünk magunkon, vagy környezetünkben valakin. Továbbá hangsúlyozza, hogy a vizsgálat fájdalommentes, igaz, mivel a kiértékelés Bécsben történik, ezért időnként 3-4 hetet kell várni az eredményre. Abban az esetben, ha valakinél bebizonyosodik, hogy Gaucher-kórban szenved, rögtön megkezdik a kezelését. A Magyarországon élő zsidók lélekszámából adódóan kb. 100 beteggel számolnak a szakértők, közülük 39 kap kezelést, a többi beteg nagy valószínűséggel nem is tud a betegség létezéséről.

Amennyiben a kedves olvasóban felmerül a gyanú, hogy Gaucher-kórban szenved, látogasson el a Dél-pesti Centrumkórház Hematológiai és Őssejt-transzplantációs Osztályára (1097 Budapest, Albert Flórián út 5–7., 22. épület), és kérjen vértesztet.

Felhasznált források:
https://www.dpckorhaz.hu/szolgaltatasaink/gyogyito-es-diagnosztikai-osztalyok/
www.rirosz.hu
https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/17011471
https://history.nih.gov/exhibits/gaucher/docs/page_03.html

Miklós Dóri

IZRAELI SZÍNES

A Zsidó Ügynökség hidat akar építeni Izrael és a diaszpóra között

A következő évtized céljait vitatta meg a Zsidó Ügynökség vezérkara Jeruzsálemben. Jichák Herzog, a Zsidó Ügynökség vezetője az izraeli sajtónak elmondta, hogy három fő céljuk lesz a következő évtizedben.

A legelső a biztonság! A Zsidó Ügynökség mindent meg kíván tenni a zsidó közösségek védelméért az egész világon. Ennek érdekében diplomáciai tárgyalásokat folytatnak a helyi vezetőkkel. A növekvő antiszemitizmus egyre sürgetőbbé teszi azt, hogy minden állam védelmezze a saját zsidó közösségét az esetleges támadásokkal szemben.

Jichák Herzog

A második célja a Zsidó Ügynökségnek az alija, a kivándorlás megszervezése. Ha egy államban vészhelyzet jönne létre, akkor „sürgősségi aliját” szervez a Zsidó Ügynökség az ott élők számára.

A harmadik fontos cél az, hogy híd épüljön Izrael és a diaszpóra között. Be kell gyógyítani a sebeket, meg kell akadályozni a szakadást – hangsúlyozta Jichák Herzog.

Nem mondta ki, de nyilvánvalóan arra célzott, hogy Benjámin Netanjahu miniszterelnök a helyi zsidó közösségek véleményét figyelmen kívül hagyva tárgyalt Európában és másutt olyan vezetőkkel, akik lehetővé tették antiszemita kampányok szervezését országukban. Ezért most a Zsidó Ügynökség olyan hidat kíván építeni Izrael Állam és a diaszpóra zsidó közösségei között, melyen kétirányú forgalom zajlik. Vagyis mindkét fél kíváncsi a másik véleményére, és annak figyelembevételével alakítja ki politikáját.

Izraelben jelenleg kormányválság van, mert a választott nép nem tud választani: sem a baloldali Gánc, sem pedig a jobboldali Netanjahu nem képes kormányt alakítani. Ezért a Zsidó Ügynökségnek úgy kellett összeállítani a következő évtized tervét, hogy nem tudhatta, milyen kormánya lesz Izraelnek, és az milyen politikát folytat majd a diaszpóra irányában.

Polonius/Fühü

Izraeli diákok méhek közreműködése nélkül készítettek mézet

Egy városi legenda szerint Albert Einstein egyszer azt mondta: ha kipusztulnának a méhek, azt az emberiség csak négy évvel élné túl. Tudományos alátámasztása ugyan nincs ennek, de az tény, hogy páratlan tulajdonságai miatt a mézet számos területen, például az élelmiszeriparban, a gyógyszeriparban és kozmetikai termékek előállításához is használják. A méhészetek terjeszkedése azonban ártalmas a méhekre, káros a környezetre, és a méhpopulációk csökkenését eredményezi világszerte. Ezért különösen fontos a Technion diákjainak felfedezése.

A haifai Technion diákjai megterveztek egy új technológiát, amellyel méhek közreműködése nélkül készítettek mézet egy genetikailag módosított baktérium felhasználásával – adta hírül az MTI.

A méhek nélküli mézet a szénabacilus baktérium felhasználásával készítették. Laboratóriumban átprogramozták a baktériumot és megtanították a méz termelésére. Az izraeli diákok új módszerében az átprogramozott baktérium nektárszerű oldatot készít a mézgyomor környezetét másoló kiválasztott enzimek felhasználásával. A végtermékről egy membránalapú kapszula segítségével leválasztják az átprogramozott baktériumot.

A diákok kifejlesztettek egy szintetikus áramkört, amely szabályozza a létfontosságú enzimek átírását, hogy szabályozhassák a méhek nélküli méz végső összetételét, meghatározhassák az ízét, és hozzáigazíthassák azt egy meghatározott célra való alkalmazáshoz.

„Méhek nélkül készült mézünk a méztermelés egy teljesen új területét nyitja meg anélkül, hogy károsítaná a méheket, és felhasználható az élelmiszeriparban, valamint gyógyászati célból is” – olvasható a Technion közleményében.

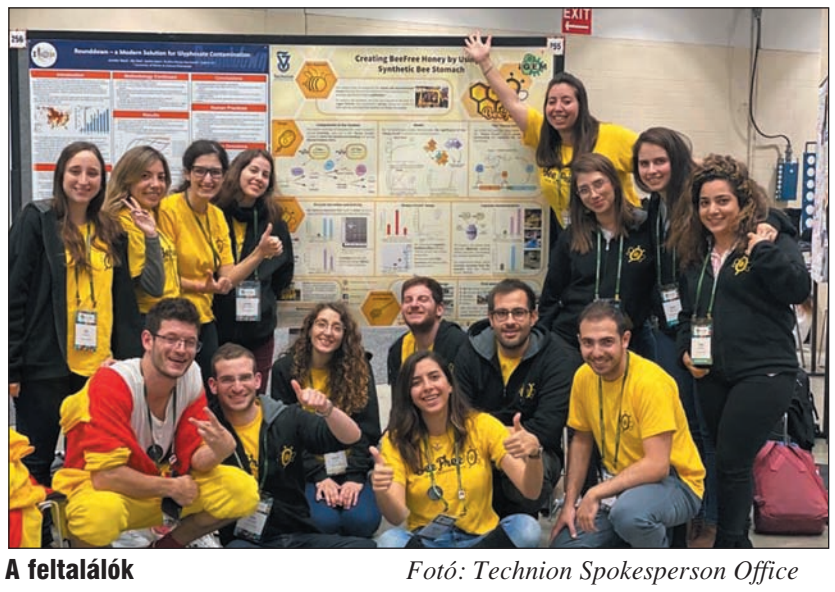

A feltalálók *Fotó: Technion Spokesperson Office*

Magyar–izraeli járműipari vegyesvállalat alakult

WeVid néven magyar–izraeli járműipari vegyesvállalat megalakítását jelentették be Tel-Avivban.

A tel-avivi nagykövetségen mutatkozott be a helyi gazdasági és közlekedési szakemberek előtt az új magyar–izraeli vegyesvállalat, amely vezető nélküli autóbuszokhoz fejleszt az utasok és az irányítóközpont közötti interaktív kommunikációs rendszert. Az eseményen ismertették a ZalaZone járműipari tesztpályát is, amely biztosítani fogja az újonnan létrejött vegyesvállalat számára szükséges kutatási-fejlesztési környezetet – írta az MTI.

Szolnoki Szabolcs, a követség tudományos és technológiai attaséja elmondta az MTI tudósítójának, hogy a magyar és az izraeli vállalat a külképviselet segítségével talált egymásra, hogy együtt pályázzanak a Magyar–Izraeli Kutatás-Fejlesztési Alap 3+3 millió euróra emelt, mindkét ország által támogatott forrásaira.

A rendezvény előzetes része volt a másnap kezdődő, kétnapos Smart Mobility Summitnak, Izrael vezető gépjárműipari csúcstalálkozójának.

Szepesi Anita/napi.hu

Dan Reisinger halálára

A művészt 85 éves korában a Tel-Aviv melletti Givatajimban lévő otthonában érte a halál.

A Jugoszláviában, magyar családban született Reisinger volt az első grafikus, aki elnyerte az ország legrangosabb elismerését, az Izrael-díjat 1998-ban.

Izraelben lépten-nyomon találkozni lehet munkáival, jelentős szerepet játszott az ország modern vizuális arculatának megteremtésében. Ő tervezte Izrael számos meghatározó intézményének logóját, köztük az El Al légitársaságét, a Teva gyógyszergyárét és a Habima színházét.

Reisinger a vajdasági Magyarkanizsán született 1934-ben. A holokauszt során elvesztette családja nagy részét. 1949-ben édesanyjával és nevelőapjával Izraelbe költözött.

Már 16 évesen felvették a rangos jeruzsálemi Becalél művészeti akadémiára, később Európában tanulta tovább a korszerű grafikai látásmódot.

1956-ban plakátot tervezett, amelyben a magyar forradalom menekültjeinek megsegítésére hívta fel a nyugati világot.

Egy másik ismert plakátján arra szólította fel az egykori Szovjetuniót, hogy engedje külföldre vándorolni az ott élő zsidókat.

Budapesten az ő tervei alapján készült el a Teleki téren 2016-ban a munkaszolgálatra elhurcolt áldozatok és túlélők emlékét őrző szoborkompozíció.

(MTI)

Kósertés

Izrael ügyvezető kormánya módosította az élelmiszerek importjáról szóló szabályozást, ezentúl csak kósersági igazolással ellátott disznóhúst szabad bevinni az országba.

Szellemes jogszabály-módosítást hajtott végre az ultraortodox vallásos pártokat is magában foglaló kormányzat gazdasági minisztériuma. A disznóhús behozatalához további feltételként a meglévőkön kívül azt rendelte el, hogy a behozni kívánt disznóhús mellé csatoljanak kósersági igazolást is. Mivel a disznó köztudomásúan nem kóser állat, kósersága hitelt érdemlően igazolni nem lehet. A disznóhús bevitelének betiltását oldotta tehát meg cselesen a minisztérium.

A nem kóser ételek importja 1994-től jogszabályba ütközik Izraelben, de az általános tiltás mellett fenntartottak néhány kivételt is a disznóhús bizonyos részeire vagy a tenger gyümölcseire vonatkozóan. Ezt a kiskaput zárta be most a minisztérium a sertéshús illetően.

Az országon belül azonban továbbra is szabad disznóhúst forgalmazni, a keresztények által sűrűn lakott területek farmerei tarthatnak disznót Izrael földjén.

A minisztériumot a Times of Israel újságírói nem tudták elérni, ezért egyelőre nem tudni, miért kötötték kósersági tanúsítványhoz a sertésbehozatalt.

A választásokat megnyerő, de egyelőre kormánykoalíciót felállítani, parlamenti többséget szerezni nem képes Kék-Fehér párt egyik vezetője, Jair Lapid szerint a kabinetnek ki kéne szállnia az emberek tányérjából, és ők, ha hatalomra kerülnek, visszavonják a jogszabály módosítását.

Több mint 600 magyar zsidó vándorolt ki Izraelbe az elmúlt nyolc évben

2012 óta közel 180 ezer zsidó bevándorló érkezett Izraelbe. A most közzétett adatok szerint a világ 66 országából jöttek új olék az elmúlt nyolc évben.

A Népességi és Bevándorlási Hivatal most közzétett adatai szerint 2012 óta 66 országból összesen 179.849 zsidó vándorolt be Izraelbe. A legtöbben, 52.337-en Oroszországból érkeztek, a második legnépesebb bevándorló csoport pedig Ukrajnából jött, innen 37.958 új olét regisztráltak a hatóságok. A két volt szovjet államot követik a franciaországi zsidók, akik közül 28.676 költözött Izraelbe az elmúlt nyolc évben.

Az Izraelbe alijázó zsidók számát tekintve a top 10 országok között található még az Egyesült Államok (18.272 fő), Etiópia (4342), Fehéroroszország (4258), Nagy-Britannia (3875), Brazília (3160), Kanada (1988) és Argentína (1760).

A közzétett adatok alapján Magyarországról 615 zsidó vándorolt ki Izraelbe, ami a 20. legmagasabb szám a 66 országot magában foglaló listáról. A legkevesebben Nepálból alijáztak, összesen három személy érkezett az ázsiai országból.

Kibic

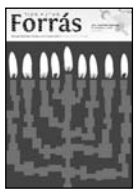

A Forrás a Keleti Dávid rabbi által alapított Lativ Kolel időszaki kiadványa. Ebből közlünk ezúttal három cikket.

Zsidók a szomszédban – Románia

Kitekintés a közeli Románia zsidó közösségeibe

2015-ben a romániai Elie Wiesel Nemzeti Intézet 1000 román felnőtt megkérdezésével felmérést készített. A válaszadók 11 százaléka a zsidók létét országában erősen problematikusnak tartja, 22 százalék pedig csak turistaként látná szívesen a zsidókat. A válaszadók háromnegyede hallott a holokausztról, azonban csak a harmaduk hiszi el azt, hogy ez a saját hazájában is megtörtént. A válaszadók mindössze 19 százaléka – aki tud a holokausztról és arról, hogy mi történt Romániában – érzi úgy, hogy Románia felelősséggel tartozik a vészkorszakban történtekért.

Romániában a második világháború kitörése előtt 750.000 zsidó élt, mára pár ezer fő maradt, főként Bukarestben. Jelen írásban Románia zsidó és magyar (magyar és zsidó) szempontból fontosabb nagyvárosainak történetével ismertetem meg az olvasót.

Nagyvárad (Oradea)

Az Erdélyben található város 1918-ig, majd 1940 és 1944 között Magyarországhoz tartozott. 1722-ből származik az első dokumentum zsidók jelenlétéről. Ekkor négy izraelita állampolgárt regisztráltak. A chevra kadisa 1731-ben alakult meg. Öt évvel később már tíz zsidó család élt itt, közülük egyvalaki betöltötte az előimádkozói pozíciót. Az első zsinagóga építésére 1787-ben kaptak engedélyt a helyi zsidók, a másodikat 1812-ben húzták fel. Az egész város, beleértve zsidó lakosainak számát, hatalmas expanzión ment keresztül a 18. század végétől. 1830-ban még csak 104 zsidó adófizetőt regisztráltak, számuk 10 évvel később már 1600 volt. 1891-ben a zsidók lélekszáma meghaladta a 10.000-et (ez az összlakosság 26,2%-a). A létszámnövekedés egészen 1941-ig tartott, akkor több mint 21.000 zsidó lakosa volt a városnak. Nagyváradon a zsidók, mint sok más helyen, aktívan részt vettek a város gazdasági életében, aminek a helyiek gyakran nem örültek. A magyar kisebbségben számos zsidó is fontos szerepet vállalt, főként a 19. század második felében. A zsidók és a magyarok egymás szövetségesei voltak a román nacionalizmussal szemben. Érdekesség, hogy a nagyváradi zsidók a magyar nyelvet előbb beszélték, mint a jelenlegi Magyarország területén akkor működő zsidó közösségek tagjai. A zsidók a gazdasági élet és a kulturális vérkeringés meghatározói voltak 1919 után is, amikor a románok próbálták a magyarság iránt mutatott hűségüket megváltoztatni.

A nagyváradi zsidó létesítmények listáján kórház is szerepelt. A 19. század elején középiskola, 1888-ban négyosztályos ortodox gimnázium nyitotta meg kapuit, 1920-ban pedig neológ gimnázium alakult. Ezen oktatási intézmények a holokausztig működtek.

1947-ben minden visszatérővel, illetve idevándorlóval együtt összesen 8000 zsidó élt a városban. 1971-ben számuk 2000-re csökkent, leginkább az Izraelbe való kiköltözés miatt. A zsinagógákat a mai napig funkciójuknak megfelelően használják.

Brassó (Brasov)

A város Dél-Erdélyben, Közép-Romániában található, napjainkban kb. negyedmillióan lakják. A kordokumentumok 1492-től tesznek említést zsidókról, akik átmenetileg ott éltek vagy keresztülvándoroltak a településen. Hosszú időn át a városban magyarok, románok és németek laktak. 1826-ban kaptak engedélyt zsidó családok arra, hogy letelepedjenek, két évvel később pedig már meg is szervezhették saját közösségük életét. 1865 és 1890 között a lélekszámuk több mint tízszeresére, 103-ról 1198 főre duzzadt. 1860-ban zsidó világi iskolát alapítottak. A neológ és ortodox szakadás 1877-ben következett be, az utóbbi közösség külön hitközséget alapított, azonban az iskolát mindkét kehila követői használták. A brassói közösség eléggé asszimilált volt, a többség a német és a magyar kultúrát, a kisebbség a románt tartotta sajátjának. 1930-ban több mint 2200 izraelita élt a városban. A második világháború alatt a fasiszta hatalomátvétel következtében a zsidók vagyonát elkobozták, a közösségi épületekkel egyetemben.

A rehabilitált közösséget 1949-ben átalakították a romániai zsidó közösségek megszervezéséről szóló törvény értelmében. Két közösség helyett egységes ortodox szekcióval jött létre. A zsidó népesség száma Brassóban ekkor 1759 fő volt, 1956-ban pedig 4035, 1968-ban mindössze 2000. A 21. század elején csupán néhány száz zsidó élt Brassóban, többnyire idősek, a többiek pedig Izraelbe vagy Nyugatra emigráltak.

Kolozsvár (Cluj)

Már a 16. században említést tettek zsidók jelenlétéről. A Kolozsvár életében több évszázadon át betöltött szerepük igen csekély volt. 1835-ben a városi tanács adatai szerint mindössze 109 zsidó származású lakosa volt a településnek. Az 1846-os cenzus már 58 zsidó családról számol be. A közösség szép lassan kinőtte a Kül-Magyar utcában található kis zsinagógát, ezért az akkori Pap utcában építettek egy nagyobbat, klasszicista stílusban. Ez a sül, illetve az ezt körülvevő intézményrendszer, a rabbi, a tanító és a mesgiách háza meg a mikve később az ortodox közösség szellemi és kulturális központjaként funkcionált. A német megszállás ideje alatt garázsként használták ezen intézményeket, 1945 után pedig pászkagyár és kóser hentes működött a helyiségekben. Sajnálatos módon 1990 óta tévéstúdió üzemel az egykori vallási központ helyén.

A Zsidó Kongresszus 1868-as pesti vármegyeházi gyűlése alapján a magyar zsidó közösségek három részre osztódtak. Kolozsvár zsidó lakosainak többsége az ortodox irányzathoz csatlakozott. 1875-ben a legkonzervatívabb szefárd közösség (melynek semmi köze nem volt az Ibériai-félszigetről származó szefárdokhoz) saját zsinagógát épített magának a Malom utcában. Ezt az imaházat 1927-ben megszüntették, röviddel 1945 után pedig lerombolták. Az utolsó itt működő rabbi, Jekusiel Halberstam – akit egész közösségével együtt deportáltak – visszatért a holokauszt után, majd nem sokkal később Izraelbe vándorolt.

1947-ben 6500 zsidó élt a városban, akik három zsinagógában imádkoztak. A közösségnek volt kóser hentese és étkezdéje. A zsidó általános és középiskola újranyitotta kapuit, emellett egy tanácsadó iskolát is alapítottak annak érdekében, hogy a visszatérőket segítsék reintegrálni a munka világába. A kommunista hatalomátvétellel (1948) ezen intézmények bezártak, és a zsidók nagy számban vándoroltak Izraelbe vagy Nyugatra. 1970-ben a zsidók lélekszáma 1100 főre apadt. A 20. század elejére számuk kevesebb mint a felére, 500 főre csökkent.

Temesvár (Timisoara)

1762-ben két zsinagóga is épült a városban, egy askenáz és egy szefárd. A szefárd közösség egészen a második világháború végéig függetlenül működött. A Pesten 1868-ban megrendezett Zsidó Kongresszus után Temesvár (askenáz) közössége neológnak vallotta magát. Ezért 1871-ben az ortodox vallásgyakorlók külön hitközséget alapítottak, 1895-ben pedig saját zsinagógát építettek. A második világháború után az egyes irányzatokat egy kormányrendelet alapján egyesítették.

1890-ben a város zsidó lakosainak száma elérte a 4870-et (ami az akkori össznépesség 15%-a volt). 20 évvel később 6728 fő tartozott az izraeliták csoportjába (ez a szám azonban a korban az össznépesség 9%-a), 1930-ban pedig több mint 9000 zsidó élt a városban.

1825-ben alapították meg a város első zsidó iskoláját, melyet két másik követett, a település két különböző pontján, 1840-ben. A két világháború között pedig két zsidó középiskola nyitotta meg kapuit (román fennhatóság alatt). A tanítási nyelv a román volt, azonban hébert is oktattak. A helyi zsidók a román mellett németül és magyarul is beszéltek.

A két világháború között magas fokú antiszemitizmus jelent meg Temesváron, ami értelemszerűen a második világháború idején érte el csúcspontját. A vészkorszak után sok zsidót azzal vádoltak, hogy földalatti cionista tevékenységet végeznek, néhányukat emiatt be is börtönözték. 1947-ben 13.600 zsidó élt a városban, ami a tömeges alijázás következtében 1971-re 3000 főre csökkent. A közösségi intézmények egy része ezután is működött, rabbi vezette a vallási életet. Napjainkban mindössze egy zsinagóga tölti be eredeti funkcióját, az ortodox.

E négy román nagyváros zsidó történetének bemutatása után bízom benne, hogy kedvet kap a kedves olvasó egy kis szomszédoláshoz. Természetesen az ország sok más pontján is rendkívül érdekes zsidó történelemre bukkanunk, legyen szó a jelenlegi fővárosról, Bukarestről, ahol a második világháború előtt a harmadik legnagyobb zsidó közösség élt, vagy a ma is egyik legjelentősebb ortodox irányzat szülőhelyéről, Szatmárnémetiről.

Miklós Dóri

Hogyan ismerhetjük fel a valódi szerény embert?

Pragmatikus tanácsok a valódi szerénység eléréséhez

Ramban, Nachmanidész, híres levelében erkölcsi útmutatást ad fiának – és mindannyiunknak. A levél legnagyobb része egy ma ósdinak és haszontalannak tartott tulajdonságról, a szerénységről szól. Ramban szerint a szerénység az összes jó tulajdonság közül a legjobb. Ezt a jellemvonást sokszor összekeverjük a kishitűséggel vagy a félénkséggel, pedig a különbség óriási. A szerény ember nem azt mondja, hogy nem is olyan jó az, amit elért, hanem azt, hogy azokkal az eszközökkel, amelyeket fentről kapott, bárki más is el tudta volna érni ugyanazt. Nem azért nem tolakszik a reflektorfénybe, mert félénk, hanem azért, mert nincs szüksége a figyelemre. Tisztában van az értékeivel, de nem kérkedik velük, hanem eszközként tekint rájuk, és használja azokat az életében a céljai eléréséhez.

Hogyan ismerhetjük fel a valódi szerény embert? A Shevet muszar című könyv segít ebben.

– Finom beszéd: a szerény ember az alárendeltjeivel is finoman beszél. Mindenkivel egyforma tisztelettel és tisztességgel bánik.

– A dicséret elfogadása: elhárítja a meg nem érdemelt dicséretet. A megérdemelt dicséret sem száll a fejébe, mert noha örül az eredményeinek, tudja, hogy a képességei szerint még sokkal többet is tehetne.

– Válasza a sikerre: a valódi szerénység a sikerrel együtt növekszik. A nagyobb siker nagyobb hálára és nagyobb odaadásra kötelezi a Teremtő és embertársai iránt.

– Viták elsimítása: nem habozik bocsánatot kérni és helyreállítani a békét.

– Bosszú: sohasem áll bosszút. Képes megbocsátani és idővel az egész incidenst elfelejteni.

– Elfogadás: el tudja fogadni a szenvedést anélkül, hogy megtörne. A teremtője iránt érzett szeretet segít neki feldolgozni.

A tórai vezetőink mindig is ilyenek voltak. Mózesről áll, hogy a legszerényebb ember volt a világon. El tudjuk képzelni, hogy aki szemtől szemben állt a Teremtővel és hallgatta a beszédét, aki számára megnyílt a menny, aki lehozta a Tórát, aki kivezette a zsidókat Egyiptomból, kishitű lett volna? Nem önértékelési zavarai voltak, hanem tudta magáról, hogy milyen eszközöket kapott és milyen feladatra. Rív Joszef Leib Bloch úgy magyarázza, hogy minden azon múlik, mihez mérjük magunkat. Akkor leszünk önhittek, ha nálunk kisebbekhez viszonyítjuk magunkat. Mózes pontosan azért volt a legszerényebb ember, mert kézzelfogható közelségbe került a Teremtővel, számára Ő lett a végső mérce. Minél közelebb vagyunk az Örökkévalóhoz, minél inkább Ő a valóság számunkra, annál szerényebbek leszünk.

Amikor a kor két legnagyobb tóratudósa, Rabbi Akiva Eger Posenből és Rabbi Jákov Lorberbaum Lisából ellátogattak Varsóba, több tízezer zsidó ment eléjük a köszöntésükre. A tömeg mély tisztelete kifejezéséül kifogta a lovakat, és az emberek maguk kezdték húzni a kocsit. A két rabbi a lovas kocsi két sarkában ült a gondolataiba mélyedve. Mindketten észrevették, mi történik, és mindketten azt gondolták, egészen biztos, hogy a másik miatt fogták ki a lovakat. Mindketten részt akartak venni a tiszteletadásban, így kicsusszantak az ajtón, egyik az egyik oldalon, másik a másikon, és beálltak húzni a kocsit. A tömeg pedig húzta az üres kocsit, amely mégis telve volt – szerénységgel.

D. Ch.

Izrael tájai: a makkabeusok sírja

Tudható-e, hol temették el a makkabeusokat?

„Simon elküldött a testvére, Jonatán csontjaiért, és eltemette őket Modiinban. Egész Izrael mélyen gyászolta és hosszan fájlalta Jonatán elvesztését. Simon egy elöl-hátul csiszolt emlékkövet állított édesapja és testvérei sírja fölé, olyan magasat, hogy messziről is látható legyen. Felállított hét piramist is, egyiket a másik mellé, emlékül a szüleinek és négy testvérének. A piramisok tetejére magas oszlopokat állított, a tetejükre pedig címereket és hajókat faragott, hogy azokat mindenki láthassa, aki elhalad ott a tengeren. Ez az a sír, amelyet Modiinban épített, és amely a mai napig áll” (1Makkabeusok 13). Ez a legkorábbi forrásunk Mátitjáhu családjának temetkezési helyéről.

Deror Avi – hasmóneus temetkezési hely

Sok kutató kísérelte meg beazonosítani a sírok helyét az évszázadok alatt, köztük egy zsidó kutató is a 14. században, akit Istori Haparhinak hívtak. 1907-ben kiszlév hó 25. napján egy diákokból álló expedíció indult útnak a Herzlia középiskolából, hogy megtalálja a sírokat Modiin közelében. A Ben Semen erdősség mellett pásztorokkal találkoztak a közeli arab faluból. A pásztorok egy Kubur al-Jahud nevű területre irányították őket, ahol nagyon sok temetkezési hely volt található. Fellelkesülve a kapott információn, a diákok a megjelölt területen – amely később széles körben elfogadottá vált mint a makkabeusok temetkezési helye – gyűjtötték meg az az évi első chanukkai gyertyákat. Ma hivatalos emlékmű áll ott, annak ellenére, hogy a legtöbb kutató nem fogadja el, hogy ez lenne a makkabeusok valódi temetkezési helye.

1944-ben a Makkabi Izrael fáklyás futást szervezett chanukkára. Magukra a makkebusok mint harcosok örököseiként tekintettek, és eljutottak egészen a sírokig, annak ellenére, hogy azok ellenséges arab területen helyezkedtek el. A síroktól indulva Ramallahon és Lodon keresztül egészen Tel-Avivig tartott a verseny, útközben meggyújtva számos chanukkai gyertyát. A hatnapos háború után felélesztették ezt a hagyományt, és 2017-ben az ünnep hetedik estéjére időzítették a megrendezését.

1995-ben építkezések közben temetkezési üregek és sírok kerültek a felszínre, sok görög névvel ellátva, de feltűnt közöttük két zsidó név is: Simon, Eliézer fia. Ma több tudós is úgy gondolja, hogy mégis ez lehet a makkabeusok sírjának a helye. A sír nagy és gazdagon díszített, és a Földközi-tengerre néz, pont mint a Makkabeusok könyvében szereplő leírásban.

A 19. század folyamán egy másik temetkezési hely is előkerült a közelben, amelyet először egy sejk sírjaként azonosítottak, de az utóbbi években egy szervezet felújította mint Mátitjáhu király sírját, annak ellenére, hogy erre még nincsenek egyértelmű bizonyítékok. A sír mellett található az 1948-as szabadságharcban elesett 24 katonának állított emlékmű is.

Forrás: TorontoTorah
Fordítás: Hámori Zoli

APRÓ-HIRDETÉS

VEGYES

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogsorrögzítés miniimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Színes és fekete-fehér nyomtatás, másolás, plakátnyomtatás, névjegykészítés, diplomakötés, könyvnyomtatás a Mammut III. em. 312-es üzletben és a Balogvár u. 1. alatt. Messinger Miklós, www.rcontact.hu, +36-20-934-9523.

Licites eljárással eladó a Bp. III., Czetz János utcában lévő 30 m^2-es önálló garázs, 6.000.000 Ft indulóáron. Érdeklődni lehet munkaidőben a 06-30-217-3460 telefonszámon.

Régiség, festmény, ékszer, hagyaték vétele a legmagasabb áron, azonnali készpénzfizetéssel. Kárai Galéria, 1077 Budapest, Wesselényi u. 9., a Dohány-zsinagóga mögött. 06-1-344-2728, 06-20-924-5370, karaigaleria@karaigaleria.hu, 25 éve a magyar műkereskedelemben.

Kastélyok berendezéséhez vásárolok festményeket, ezüsttárgyakat, étkészletet, cukordobozt, tálcát stb., Kovács Margittól kerámiákat, herendi porcelánokat, régi álló-, fali-, asztali órákat, bútorokat, márványszobrokat stb. Teljes hagyatékért első vevőként a legmagasabb árat fizetem készpénzzel. Értékbecslés díjtalan. Üzlet: 06-20-280-0151, herendi77@gmail.com

Sar-El programunk vár téged is! Gyere velünk önkéntesnek Izraelbe! Csoportok indulnak: december 29.–jan. 19., január 19.–február 2.

37 éves, vállalkozóként dolgozó, felsőfokú végzettséggel rendelkező budapesti fiatalember vagyok, egy 5 éves fiúgyermek édesapja. Társamat keresem 25–35 év közötti, vallásos hölgy személyében. Tel.: 06-20-976-2288.

Órajavítás, faliórák felújítása garanciával. Jung Péter, VII., Garay u. 45. 06-70-505-5620, www.jungoras.hu

Pedikűr-manikűr! Várjuk kedves vendégeinket a Lollo szalonban, a 1085 Bp., Gyulai Pál utca 6. szám alatt. Bejelentkezés: pedikűr, lábápolás: 06-30-210-3271; kézápolás, manikűr, műkörömépítés: 06-30-556-4696.

Gyűjtő venne bélyeggyűjteményt, képeslapokat. 06-20-522-5690, este 06-1-322-8439.

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujelet@mazsihisz.hu
Főszerkesztő:
Kardos Péter
Olvasószerkesztő:
Gábor Zsuzsa
Kiadótulajdonos:
Mazsihisz
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 4800 Ft
Külföldre 6800 Ft/év
USA és Izrael: 7500 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám:
11707024-22118480
OTP SWIFT kód:
(BIC) OTPVHUHB
IBAN:
HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsekk: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.
Szedés, tördelés:
WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomdai munkák:
mondAt Kft., www.mondat.hu
Felelős vezető: Nagy László
ISSSN 0133-1353

A megszokottnál ötször többen vettek részt a Hitler-relikviák árverésén

A szervezők által vártnál sokkal nagyobb érdeklődés mellett zajlott az Adolf Hitler és más náci vezetők állítólagos személyes tárgyaiból rendezett árverés a München melletti Grasbrunnban.

Különféle jelvények az árverésen

A Mein Kampf egyik ezüstborítású „luxuskiadása” a becsült leütési ár duplájáért, 130 ezer euróért cserélt gazdát, 135 ezer eurót adtak egy Vaskereszt Lovagkeresztje tölgyfalombbal, kardokkal és gyémántokkal katonai kitüntetésért.

A várt összeg csaknem duplájáért, 4600 euróért kelt el Eva Braun egyik koktélruhája. A Hitler állítólagos keménykalapjáért fizetett 50 ezer euró viszont nagyjából megfelel a várakozásoknak.

A Hermann Historica aukciósház által rendezett hasonló árveréseken még soha nem volt ekkora az érdeklődés, az interneten a szokásosnál ötször többen licitáltak, és az árverési terembe is sokan csak állva fértek be – mondta el *Bernhard Pacher*, az aukciósház igazgatója.

A tervezettnél sokkal tovább elhúzódó eseményen mintegy 800, Hitlerhez, Göringhez, Goebbelshez és más náci vezetőkhöz köthető „relikviát” árvereztek el.

Zsidó szervezetek a „visszataszító” árverés lefújását kérték az aukciósháztól, mert – mint *Menachem Margolin* rabbi, az Európai Zsidó Egyesület elnöke kifejtette – az efféle emléktárgyaknak nincs valós történelmi értékük, ellenben olyanok vásárolják meg, akik a nácizmus dicsőítésére és mentegetésére használják őket.

Az aukciósház igazgatója azzal igyekezett igazolni az árverést, hogy a tárgyakat úgymond múzeumoknak, állami gyűjteményeknek és komoly, a korszakhoz kritikusan viszonyuló magángyűjtőknek szánják, nem szándékuk „a nácizmus rejtőzködő rajongóinak előcsalogatása”.

A Die Welt az árverésről szóló tudósításában ugyanakkor arról számolt be, hogy a magas leütési árakat aligha engedhették meg maguknak a pénzhiánnyal küszködő állami múzeumok.

A lap szerint emellett kételyek fűződnek egyes tételek eredetiségéhez, így például az állítólag Hitlernél talált, 130 ezer euróért eladott keménykalapéhoz. Egy Hitler-fotót, amelyet testőrének, Ulrich Grafnak dedikált a náci diktátor, 46 ezer euróért adtak el, holott még bizonyításra szorul az aláírás eredetisége, ami igazi „értékét” adja.

Nem fér kétség annak a levélnek és levelezőlapnak az eredetiségéhez, amelyet Hitler fiatalkori barátjának, August Kubizeknek írt 1908-ban. Ezt a kettőt – Kubizek egy rajzával együtt – 163.800 euróért adták el, holott – mint azt az aukciósház is elismerte – a dokumentumok Ausztriából való kivitelére jelenleg nincs engedély, és kétséges, hogy egyáltalán megszerezhető-e.

Múlt-kor

IMAIDŐK

Templomok	Péntek este Dec 20.	Szombat reggel Dec 21.	Péntek este Dec 27.	Szombat reggel Dec 28.
Hősök	17.00	9.30	17.00	9.30
Frankel L. út 49.	18.00	10.00	18.00	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	17.30	9.30	17.30	9.30
Thököly út 83.	17.30	9.30	17.30	9.30
Hunyadi tér 3.	18.00	10.00	18.00	10.00
Bethlen tér 2.	17.30	9.30	17.30	9.30
Nagyfuvaros u. 4.	15.45	8.00	15.45	8.00
Scheiber S. u. 2.	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	15.45	8.00	15.50	8.00
Kórház (Amerikai u. 53.)	15.30	7.30	15.30	7.30
Páva u. 39.	18.00	9.30	18.00	9.30
Dózsa Gy. út 55.	17.00	9.00	17.00	9.00
Berzeviczy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	18.00	9.00	18.00	9.00
Visegrádi u. 3.		9.00		9.00
Dessewffy u. 23.	15.45	9.00	15.50	9.00
Teleki tér 22. (szefárd)		9.30		9.30
Pesterzsébet (Vörösmarty u. 8.)	17.00		17.00	
Vidéken				
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	17.00		17.00	
Vác (Oberlander Endre tér 1.)	18.00		18.00	
Kecskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.00		18.00	
Székesfehérvár (Várkörút 19.)	18.10		18.10	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	17.00		17.00	
Szeged (Gutenberg u. 20.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Debrecen (Pásti u. 4.)	15.40	8.00	15.40	8.00
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	15.40	8.00	15.40	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	17.00	8.00	17.30	8.00
Pécs (Fürdő u. 1.)	17.30	8.30	17.30	8.30
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	17.00		17.40	
Szombathely	17.00		17.00	
Kaposvár (Berzsenyi u. 14.)	17.00		17.00	
Nagykanizsa (Fő u. 6.)	17.00		17.00	

NAPTÁR

December 20. péntek	Kiszlév 22.	Gyertyagyújtás: 3.35
December 21. szombat	Kiszlév 23.	Szombat kimenetele: 4.45
December 22-30.	CHANUKKA	
December 28-29.	Kiszlév 30-Tévét 1.	Újhold (szombat-vasárnap)
December 27. péntek	Kiszlév 29.	Gyertyagyújtás: 3.40
December 28. szombat	Kiszlév 30.	Szombat kimenetele: 4.52

Hírek, események röviden

– Tisztelt Túlélők! Tudom, elég pici az esély rá, de megpróbálom! Olyan holokauszttúlélőt keresek, aki esetleg személyesen ott volt az 1944. november 24-i Dachau-Ravensbrück transzportban. Erről és az ezt követő pár napról szeretnék pontos információkat megtudni. Köszönettel: Gordon Gábor, 06-30-570-5450, gordongabor@gmail.com

– **Adomány.** Gesztesi Jánosné nyolcezer forintot küldött az Igaz Emberekért Alapítványnak a Jad Vasem-kitüntetettek megsegítése céljából.

A FALAK

Megyek az utcán. Csóró tanárként gyalogosan, hogy is másként. Vagyis hogy nem is megyek, hanem sétálok. De így sem helyes. Mert nem csak úgy sétálgatok, hanem megyek valahová (lúdtalpbetétet csináltatni, hiába no, öregszem), de közben azért nézelődöm. Meg persze közben sétál az agyam is. Igen, talán így helyes. Ketten megyünk, illetve én megyek – nem is lassan, sőt nagyon is céltudatosan, elég gyorsan szedve (csak azért is!) a meglehetősen fájós, sántikáló lábaimat –, de közben az agyam sétál, sőt sétálgat, néha meg egyenesen andalog. Veled. Hát igen, ez egy ilyen skizós dolog.

Szóval megyek az utcán, közben bámészkodom. Nézem az ismerős házakat. Hú de rég is volt! Né, az a műhely még megvan! Ott vettem egy mágnest, jó sokat kért érte az öreg, öt forintot. Nézett is, hogy kell-e így is, de megvettem. Mert kellett. Meg aztán hogy *én* vettem, a *saját* pénzemből. Még locsolásból volt, az öcsém keresztanyja adta, Kossuth-ötös. Bizony! Persze azért akkor nem volt ennyi bolt errefelé. De a házak, azok azért mégiscsak ugyanazok. Hát tatarozás se nagyon lehetett, vagy ha volt is, már bekoszolódtak, úgyhogy a falak is ugyanolyanok. No igen, a falak! Meg a kapuk. És a hozzájuk vezető egy-két, fényesre csiszolódott lépcsőfok, meg a szép nagy sárgaréz kilincsük. Persze ezeken a kapukon manapság már nem lehet ám csak úgy besétálni, van kaputelefon, és ha az ember nem odavalósi (azaz nem tudja a kódot), akkor bizony fel kell szólni a kiválasztott név melletti gombot megnyomva, hogy hát csókolom, a Müller Ági otthon van-e, és hogy lejöhet-e a parkba, ja, hogy én az Ivrat vagyok, tetszik tudni, a szomszéd utcából, igen? de jó, akkor itt várom a kapu előtt. Gondolom, mostanában így megy ez, mert annak idején, amikor én kerestem a Müller Ágit, hát simán bementem a kapun, oszt föl a negyedikre (naná, hogy gyalog!), bekopogtam (csengő? na ne! azt sem tudtuk, mi az), és akkor a mamája a könyökével (merthogy lisztes volt a keze) kinyitotta az ajtót, csókolom! szervusz, na, gyere be, Ági a szobában van! De persze az Ági akkor már kint volt a konyhában, szerbusz, mondta, szerbusz, mondtam, lejössz a parkba? hát lemehetek..., nézett az anyjára, na jó, de aztán ebédre itthon légy! mondta az, közben meg csak gyúrta a tésztát, Ági meg a konyhakőre ülve felvette a meglehetősen kopott, valamikor fehér szandálját, és (csókolom! csókolom! szervusztok!) már kint is voltunk, aztán ugrálva-lépegetve le a lépcsőn, ki a kapun (igen, valami ilyesmin!), és irány a Szent István park. De jó kis labdázó volt ott! Meg persze a bokrok, mert ha elgurult a labda (és hát már miért ne gurult volna el időnként?), no hát akkor azt együtt kellett megkeresni, hiszen több szem többet lát... Na ja!

Hát igen, szóval ezek a házak. Meg a falaik. Ha az ember fog egy ágat, és húzza a falon, ahogy megy, nagyon érdekes súrlódó, időnként meg csattogós hangot hallhat. Meg az is érdekes, amikor az ember a lakáskulcsot (tudod, azt a jó nagyot! nem olyan kis nyamvadtat, amilyenek ezek a mostaniak!) húzza végig a falon. Persze ezt nem szabad, mert csíkot hagy maga után, de hát ebben éppen ez az érdekes, hogy pont ott húzzam, ahol tegnap is, meg előtte is, szóval, hogy ne legyen új csík. Ez egyáltalán nem könnyű! Meg az is nagyon jópofa, amikor az ember abban a vastag bőrkabátban lépeget a fal mellett, és húsolja a falat. Csak persze vigyázni kell, mert a fal nem egyenletes, kiugrások, bemélyedések vannak, meg aztán az esőcsatornák, hát ilyenkor egy kicsit oldalt kell lépni, aztán meg vissza, de ügyesen, hogy ne szakadjon meg a súrlódás. Na ja! Aztán persze a lépcsőn felfelé (kilencvenhat a harmadikig!) van idő letisztogatni a kabát oldalát, de hát azok masszív kabátok voltak, mindent kibírtak!

Hiába no, nézem a falakat, és mindenféle az eszembe jut. Például amikor megkaptam a görkorcsolyámat (hú de jó volt! és egyből tudtam vele száguldozni! a lassú menet volt a nehezebb...), hogy rohantam el a rémült gyalogosok mellett! Aztán a sarkon (na persze, vagy három utcával arrébb, talán a Fürst Sándor és a Csanády sarkán) megbújva vártam valami öreg nénikét (vagy bácsikát, mindegy!), és amikor már elég közel volt, kiugrottam, és rákiáltottam, hogy HÚ!, aztán gyorsan megfordultam, és sutty, vitt a göri, csak úgy repültem! Egy idő után aztán visszanéztem, és láttam, ahogy hadonászik a botjával, és kiabál valamit.

Szóval ezek a házfalak. Mi mindent láttak már! Itt vitték a Duna-partra az Ági nagymamáját és nagypapáját. A mamája úgy úszta meg, hogy még időben vidékre adták valami rokonokhoz. De hát erről anyám is mesélt. Amikor egy ilyen menet a házunk előtt haladt, ő meg éppen a boltból jött, odaszólt a mellette járó menetbelieknek, hogy ugorjanak be a kapun, a legények most éppen a sor túlfelén vannak, de nem szaladt be egy se. Én ezt akkor nagyon nem értettem, és most sem értem. Te érted? Mire számítottak azok?

MIÉRT NEM AKARTAK MEGMENEKÜLNI?

MIÉRT NEM?

Hát engem aztán be nem állítottak volna a sorba, az biztos! (Fogadkozom, de ha ott lennék, vajon mit tennék?) De anyámat se! Pedig odavaló volt, csak nem tudták róla a házbeliek. Nagyapám ugyanis Németországból hozott feleséget, az meg élete végéig nem tanult meg magyarul. De hát minek is tanult volna? A sarki fűszerestől a körzeti orvosig mindenkivel tudott németül beszélni, a fene gondolta volna, hogy a férje meg rosszfajta. (Nu, de a fordítottját aztán megkaptuk, mert amikor anyám velem, a kiskölyökkel németül beszélt, egynémely kedves szomszéd rászólt, hogy aztán ezen a náci nyelven egy szót se! Hiába no, egy körfolyosós bérházban minden nyilvános...) Na de azért az is egy jópofa dolog, hogy én pont ebben az országban születtem, merthogy anyám szülei nem ám Németországban, de nem is itt, hanem Chicagóban házasodtak össze (még az ottani német közösség újságja is megvan, amiben ezt közhírré teszik), csak aztán a nagyapám nagybátyja írt egy levelet, hogy „Kedves Károly! Most kezdenek itt jól menni a dolgok, úgyhogy érdemes lenne hazajönnötök.” Ők meg hazajöttek...

Ezerkilencszáztizenhármat írtak akkor...

Százhat éve! Te jó isten! Hogy elröpült ez a százhat év! Mennyi minden történt ezalatt! Aztán mi maradt? Már emlék se nagyon.

Csak a falak, azok megmaradtak.

Meg a firkák. De azok már újak. Csak a szövegük lehetne ismerős. Azoknak, akik még akkor is azt gondolták, hogy nem kell bedőlni azoknak az ostoba falfirkáknak.

Aztán mégiscsak bedőltek.

A Dunába.

Mert a falak mindig igazat mondanak.

Mert a falak vigyáznak ránk.

Csak mi nem vesszük őket komolyan.

És felétek mit mondanak a falak?

Mojzes Ivrat

130 éve született Seress Rezső

A valaha felcsendült legszomorúbb dallam kiötlője minden bizonnyal maga is a legszomorúbb ember volt, aki valaha élt a Földön. Az élethez nem ragaszkodott, de a Kispipához és az odatartozó örömlányokhoz és zsidó kisegzisztenciákhoz mindig hűséges maradt.

Legszebb dalainak már a nyitósorai is beszédesek: Én úgy szeretek részeg lenni, mert akkor nekem nem fáj semmi. Fizetek, főúr, volt egy feketém és egy életem, mit elrontottam én. És az életmű és a világ tetején: a Szomorú vasárnap.

Ezt nem is szükséges tovább idézni, és nincs az a vájt fülű irodalmi és zenei elemzés, amely valaha megfejthetné, hogy ez a két egyszerű szó együtt, mögöttük a gyötrően komor, vigasztalanul önmagát ismétlő és erősítő dallammal, hogyan tudta minden reménytelenségek végső kifejezőjévé tenni ezt a látszatra oly ártalmatlan, melankolikus slágert. Valami pokoli varázslat ül ezen az alattomosan fülbemászó számon, amely első akkordjától kezdve a hatalmába kerít minket, és napokig nem enged el: olybá tűnik, Seress Rezső megátkozta benne az emberiséget.

A keserű, reménytelen elvágyódás dalnoka volt: „művészkarrierje” úgy kezdődött, hogy megszökött otthonról, és beállt egy cirkuszba artistának: kis termetű volt, és el akart rugaszkodni minden emberi köteléktől. Aztán egy próbán a mélybe zuhant, szinte csoda, hogy túlélte. Tovább menekült, színésznek állt, a városligeti Műszínkörben dolgozott, és néha félrevonulva zongorázgatott magában.

Ez az önmagát szórakoztató „kunsztja” végül színpadra került, később pedig segített neki, hogy olyan előkelő helyre kerülhessen zongorálni, mint a Dohány utcai Kulacs vendéglő. Így verekedte fel magát, átmenetileg, a középosztályba, miközben szerzeményeiért majd megőrültek az úgynevezett „alsóbb néposztályok”, a cselédek és az inasgyerekek: az ő egyszerű, de messze szálló vágyaik trubadúrja volt. A kicsik nagy hiteinek és szükségszerű, hatalmas csalódásainak dalköltője. Dalainak fájdalmas melankóliája egyedül arról tanúskodik, hogy ezt a világot nem a kicsik számára rendezték be.

Makacs rosszkedvét kitartó tréfacsinálással leplezte akkor is, amikor aránylag a legjobban ment neki, ezt a róla szóló anekdoták hosszú sora is tanúsítja. A 20-as és a 30-as évek fordulóján ontotta magából a dalszövegeket, miközben a kedvét egyre komorabbra színezte a gazdasági válság és Európa – benne Magyarország és a Kulacs vendéglő – egyre világosabban kirajzolódó jövője.

Jól megalapozott rosszkedvében, hosszú kínlódás után, megzenésítette egy különben szintén zsidó rendőri riporter, Jávor László egyik szerzeményét, amelynek a címe Szomorú vasárnap volt. A munkát Pesten még alig játszották, amikor már Európában is kisebb öngyilkossági hullámot indított el, és az „öngyilkosok himnusza” villámgyorsan baljós – máig tartó – világhírre tett szert. Terjedését az tette lehetővé, hogy amikor Seress egy kávéházban lejátszotta, egy zeneileg képzett fiatalember a dermedt közönség soraiból erőt vett magán, és gyorsan lekottázta: Seress Rezső maga ugyanis még csak a kottát sem ismerte.

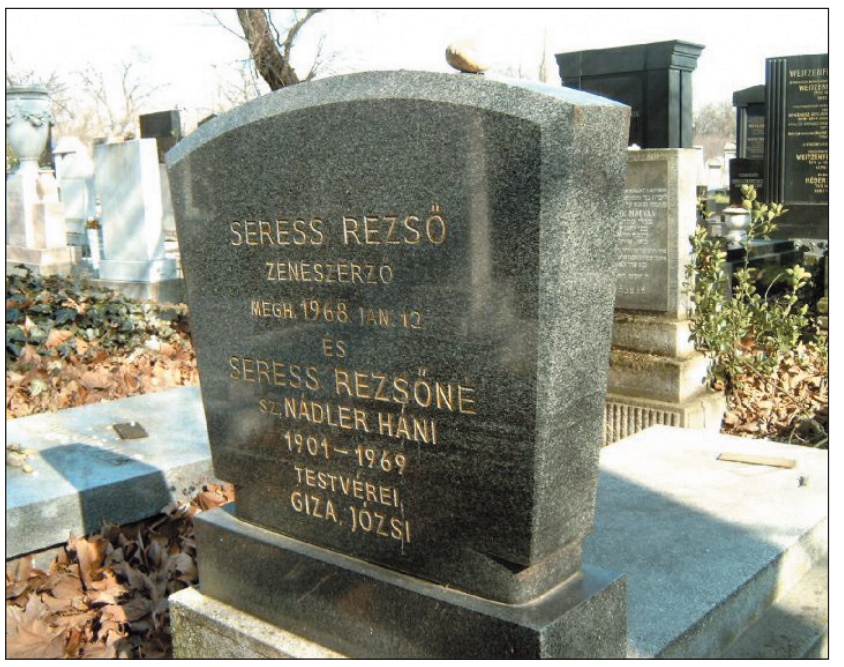

Csak átutazó volt itt a földön

Ahogy haladtak előre az események jól ismert medrükben, Seresst egy ízben megverték az utcán, nem léphetett fel, majd megkapta a munkaszolgálatos behívóját is. Néhány komolyabb kellemetlenség és veseleverés után viszont homokszem került a gépezetbe: egy német tiszt felismerte, és elbújtatta. Az „öngyilkosok himnusza” megmentette az életét, még két és fél évtizednyi búbánatra hagyva neki időt. De azért levonta a szükséges következtetéseket a Szomorú vasárnap dallamára.

Ősz van és peregnek
A sárgult levelek
Meghalt a földön az
Emberi szeretet.
Bánatos könnyekkel
Zokog az őszi szél
Szívem már új tavaszt
Nem vár és nem remél.
Hiába sírok és
Hiába szenvedek
Szívtelen rosszak és
Kapzsik az emberek
Meghalt a szeretet.

Vége a világnak
Vége a reménynek
Városok pusztulnak
Srapnelek zenélnek.
Emberek vérétől
Piros a tarka rét.
Halottak fekszenek az
Úton szerteszét.
Még egyszer elmondom
Csendben az imámat:
„Uram, az emberek
gyarlók és hibáznak...”
Vége a világnak!

A világnak valóban vége volt, de az élet azért még 45 után is ment tovább. Ő egy darabig lelkesedett a kommunizmusért, de a rövid életű szerelem nem volt kölcsönös. Művei indexre kerültek dekadens, gyanús szerzeményekként.

Az 50-es évektől fogva lassan kikopott a világból, egyre magányosabban verte a zongorát vagy hallgatta lakásában a Szomorú vasárnapot. Kikopott, de tudta magáról, hogy végleg nem megy el. „Hol lesznek már a beatlesek, / mikor én még mindig itt leszek...” – dúdolta lemondó, kissé tán sértett magabiztossággal.

Amerikában mesés összeg gyűlt össze a jogdíjaiból, de nem ment el érte, hogy felvegye. Nem is tudott, és bizonnyal nem is akart. Még 56-ban sem. Maradt a Kispipában inkább.

Aztán, 78 évesen, az 1968-as év első napjaiban vette a kalapját, szólította ama főurat, és a hozzá illően bizarr, komikus katasztrófasorozatot produkálva távozott. Kivetette magát az ablakon, de ismét nem halt meg, úgyhogy a kórházi gipsz drótjával volt kénytelen megfojtani magát, hogy végre abbahagyhassa ezt az immár végtelenül hosszúra nyúló, kilátástalanul szomorú vasárnapot.

De azért van itt még valami. Egy amolyan végrendeletféle. Egy tulajdonképpen rémesen bugyuta dalszöveg. Arról, hogy akkor mit lehet csinálni mégis. Az az ötlete támadt, hogy „szeressük egymást, gyerekek, mert minden percért kár”. Ezt, a múlandóság esélyeit tudta szembeállítani a nyomorral, a huszadik századdal úgy, ahogy van, a Szomorú vasárnap átkaival. Nem egy nagy ötlet, de senki sem talált még ki ennél jobbat, a „kis Seressnél” nagyobb gondolkodók sem. Úgyhogy maradjunk is ennyiben most.

Szenzációóó

ÖNINTERJÚ

– Na azt tudtam, hogy rabbi úr érdeklődése sokoldalú, de hogy a Fővárosi Nagycirkuszba is jár, arra nem gondoltam!

– Ne is gondoljon, mert nem járok!

– Merthogy ott szokta a konferanszié így bejelenteni a következő számot!

– Elhiszem, mert gyerekkoromban elvittek pársz or!

– Hát akkor mi a szenzációóó?

– Két olyan könyv, ami végre felfedi az igazságot!

– Jesajás? Jeremiás?

– Na hagyjon az álnaivitásával! Nagybányai Horthy Miklósnak és gróf Edelsheim-Gyulai Ilonának, Horthy István kormányzóhelyettes özvegyének emlékiratai!

– Na ez tényleg szenzáció! De azért bocs, egy zsidó újság már nehogy reklámozzon egy szélsőjobb honlapon megjelent „szenzációt”!

– Nem fogja elhinni, de nem ott jelent meg!

– Akkor kormánymédia, Mi Hazánk, Kurucinfó?

– Megint téved!

– Nincs időm barkochbázni! Vagy megmondja rabbi úr, vagy hagyjuk az egészet!

– Ne hagyjuk! Megmondom!

– Na végre!

– Mint tudjuk, a fehérterror idején Héjjas Iván különítményesei sok-sok embert, többek közt szociáldemokratákat öltek meg rendhagyóan szadista módon (Orgovány)! Most pedig a „főnök” emlékiratait egy magát szociáldemokrata napilapnak nevező sajtóorgánum reklámozza!!! Na ehhez varrjon gombot!

– És az Ilona könyvét?

– Azt is! (Népszava, 2019. november 25.)

– Tanulság?

– Van az a pénz...

* * *

Zsidóóó

– Mi az, rabbi úr? Magunkról beszélünk?

– Nem! A kormánypárt egyik jeleséről, aki zsidózott!

– Na ne! Zéró tolerancia! Nem emlékszik, rabbi úr?

– De emlékszem! De úgy látszik, hogy ez csak a „másik oldalra” érvényes!

– És milyen módon zsidózott a már tudom, az egykori debreceni polgármester?

– Úgy, hogy valami olyasmit mondott az önkormányzati választásokkal kapcsolatban (Debrecen), hogy a zsidók, csak úgy en bloc, a zsidók, a nyilasra szavaztak, és még talán jól is esett nekik!

– Ezt nem hiszem!

– Pedig így volt!

– De ez miért zsidózás? Ha valaki kimondja a zsidó szót, az zsidózik?

– Természetesen nem! De ha nem sorolja fel, hogy a katolikusok, reformátusok, evangélikusok hogyan szavaztak, az bizony zsidózás!

– És akkor Horovitz Tamás DZSH-elnök is a nyilasra szavazott?

– Hát Kósa Lajos szerint igen!

– És mindez tényleg jólesett nekünk?

– Hát nem tudja? Mi mindig nyilaspártiak voltunk!

– De rabbi úr!

– Mi az, hogy de? Őszerinte nemcsak rá szavaztak, de még jól is esett nekik!

– De rabbi úr, gondolja végig: akkor mi becsüljük ezt az embert!

– Már miért?

– Ő most az egyetlen, akinek sikerült ezzel az eddig eltitkolt nyilasszimpátiával egy kalap alá tömörítenie a Chábádot, a Mazsihiszt, a reformot, az ortodoxokat.

Kardos Péter

Egyre többen keresik a gluténmentes kóser pékárukat

A lisztérzékenység nem gyógyítható autoimmun betegség, amelynek tünetei csak a gluténmentes étrend, a lisztérzékeny diéta betartásával szüntethetők meg. Szerencsére a kóser konyhát tartó zsidó családok, közösségek számára is elérhetők már gluténmentes termékek – ezzel kapcsolatban a budapesti Semes Kóser Pékséget kérdeztük.

Ha az orvosok megállapítják a lisztérzékenység diagnózisát, akkor javasolt a glutén elhagyása étrendünkből. Ilyen esetben fogyasztásra nem ajánlottak a búza és a búza eredetű termékek, a tönkölybúza és őrleményei, az árpa és az árpatartalmú ételek, a rozs és a rozstartalmú termékek, valamint a zab és a zabot tartalmazó termékek. A felsorolt gabonafélékből a feldolgozott, puffasztott, pelyhesített, őrölt vagy kevert változatok szintén kerülendők.

De a szigorú előírásokat megtartó kóser háztartások számára elérhetőke már olyan gluténmentes termékek, amelyeket lisztérzékenységben szenvedő vallásos zsidó emberek is fogyaszthatnak? A válasz szerencsére: igen.

Ezzel kapcsolatban a budapesti Semes Kóser Pékségben érdeklődésünkre elmondták: kínálatukban jelenleg kétféle gluténmentes termék szerepel, az egyik a 0,25 kg-os kenyér, a másik a 0,04 kg-os csokis muffin.

Mivel a pékségnek csak üzeme van, és áraikat a viszonteladóik határozzák meg, a cég a gluténmentes termékeket – a többi termékhez hasonlóan – csak rendelésre készíti. A speciális gyártás miatt a felsorolt gluténmentes termékek a hagyományos pékáruhoz képest drágábbak, ennek ellenére a megrendelések száma emelkedő tendenciát mutat. Mivel egyre többen keresik az ilyen jellegű termékeket, az igények növekedése miatt a Semes Kóser Pékség a termékpaletta bővítését tervezi.

A cég küldetése az, hogy elérhetővé tegye a széles választékú és magas minőségű kóser pékárukínálatot minden zsidó közösség számára. Ma már ez az üzem látja el az összes zsidó intézmény (kórház, iskolák) kóser konyháját, az éttermeket és üzleteket. Minden héten szállítanak Bécsbe is, ahol a rendelések száma folyamatosan emelkedik, és többször fuvaroznak Győrbe, Komáromba, sőt már Pozsonyba is. Ezenkívül minden péntek délután árusítást tartanak a zsidó iskolákban és óvodákban, mert fontosnak tartják, hogy kóser és finom pékáru kerüljön minden család asztalára – függetlenül attól, hogy valaki vallásos vagy nem.

Kácsor Zsolt

Fotó: Semes Kóser Pékség

...és ideje van a nevetésnek

Jiddise máme sorozatunk

Egy ifjú zsidó férfi izgatottan mondja az anyjának, hogy annyira szerelmes, hogy hamarosan meg is nősül.

Így szól az anyjához:

– Mama, csak a tréfa kedvéért, felhoznék három gyönyörű nőt a lakásba, leültetem őket a kanapéra, és ők csevegni fognak egy kicsit.

Másnap felhozza a három nőt, azok leülnek, csevegnek egy darabig, majd egy idő múlva a fiú megkérdi az anyját:

– Oké, mama, szerinted melyiket akarom elvenni feleségül?

A mama azonnal rávágja:

– Őt, aki a jobb szélén ül.

– Ez fantasztikus, mama! Eltaláltad! De honnan jöttél rá?

A jiddise máme rezignáltan válaszol:

– Pont az nem tetszik nekem...